

MINISTERUL MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

RAPORT

**cu privire la realizarea, în anul 2021, a Planului de acțiuni
privind implementarea Programului național de incluziune
socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022**

RAPORT
cu privire la realizarea în anul 2021 a Planului de acțiuni privind
implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu
dizabilități pentru anii 2017-2022

Prin Hotărârea Guvernului nr. 723/2017, a fost aprobat Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia.

Programul prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale.

Necesitatea elaborării prezentului Program, a fost determinată de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova și necesitatea creării unor condiții indispensabile implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și în vederea implementării recomandărilor, observațiilor experților Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, care au audiat Republica Moldova în perioada 21 - 22.03.2017 la Geneva, precum și a observațiilor, recomandărilor experților internaționali cu referire la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova.

Programul are drept scop abordarea direcțiilor strategice de acțiuni la nivel național în vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități și participării lor efective și depline în societate.

Obiectivele specifice ale Programului prevăd:

- 1) îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate;
- 2) asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ, în condiții de egalitate cu ceilalți;
- 3) sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate;
- 4) sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- 5) sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală;
- 6) asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități;
- 7) asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție;
- 8) consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități;
- 9) creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități.

Implementarea eficientă a Programului se bazează pe colaborarea strânsă dintre autoritățile administrației publice centrale și locale, instituțiile publice și private, organizațiile societății civile, mass-media, mediul de afaceri, mediul academic și partenerii internaționali de dezvoltare.

Autoritățile publice responsabile pentru implementarea fiecărei acțiuni în parte, sunt specificate în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, care, respectiv, întreprind măsuri concrete pentru implementarea acestora, iar despre rezultate și gradul de implementare raportează anual, pînă la 1 martie Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în baza rapoartelor prezentate de către autoritățile responsabile, generalizează și prezintă Guvernului anual, pînă la 15 aprilie, Raportul cu privire la realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului național.

În vederea realizării prevederilor Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a obiectivelor documentelor strategice naționale, Programului de activitate a Guvernului, politicile din domeniu, promovate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în anul 2021, au fost orientate în continuare spre promovarea unor reforme și mecanisme de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, inclusiv perfecționarea cadrului legislativ-normativ pentru asigurarea incluziunii sociale a acestora, a drepturilor lor la protecție socială (la prestații și servicii sociale), ocupare în câmpul muncii, asistență și reabilitare medicală.

În anul 2021, de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale au fost elaborate și promovate documente de politici și acte normative în vederea asigurării incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, inclusiv:

1. A fost ratificat Protocolul opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, prin Legea nr. 162/2021;

2. A fost semnat Memorandumul de Înțelegere între Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Guvernul Republicii Moldova, pentru returnarea fondurilor confiscate de către Agenția Națională a Criminalității în raport cu Luca Filat, la data de 21 septembrie 2021;

3. A fost aprobat Conceptul Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” și Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”, prin Hotărîrea Guvernului nr. 50/2022;

4. Au fost majorate, valorizate și indexate pensiile de dizabilitate;

5. Au fost majorate alocațiile sociale de stat;

6. Au fost majorate compensațiile pentru serviciile de transport, începând cu 1 ianuarie 2021;

7. Au fost aprobate prevederi pentru subvenționarea angajatorilor care creează sau adaptează locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități și îmbunătățit accesul la serviciile de ocupare;

În procesul de elaborare a politicilor, a actelor normative în domeniu, proiectele elaborate sunt consultate cu autoritățile responsabile și societatea civilă, inclusiv sunt plasate pe pagina web a Ministerului și pe pagina web a Guvernului (*www.particip.gov.md*, platformă online, pentru consultarea publică a proiectelor de acte normative a tuturor autorităților publice centrale).

Astfel, în procesul de consultare a proiectelor, poate participa fiecare cetățean, inclusiv persoanele cu dizabilități și societatea civilă.

În context, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, colaborează cu mai multe asociații obștești, inclusiv: Alianța Organizațiilor Persoanelor cu Dizabilități, KEYSTONE Moldova, Asociația Surzilor din Republica Moldova, Societatea Nevăzătorilor din Republica Moldova, Societatea Persoanelor cu Dizabilități din Republica Moldova, ș.a., în adresa cărora sunt transmise spre examinare și avizare proiectele de politici publice, de acte normative care vizează drepturile persoanelor cu dizabilități.

O altă platformă de colaborare utilizată de Minister este și organizarea consultărilor publice (ședințe, atelierele și grupuri de lucru) în cadrul cărora proiectele de politici publice și acte normative sunt prezentate, discutate cu persoanele cu dizabilități și reprezentanții societății civile care le reprezintă drepturile și interesele, precum și cu implicarea altor autorități publice centrale și locale.

Societatea civilă are un rol important în procesul de elaborare a documentelor de politici publice și proiectelor de acte normative care vizează persoanele cu dizabilități, iar propunerile și contribuția lor în acest proces este valoroasă, respectiv, Ministerul Muncii și Protecției Sociale va colabora și în continuare cu societatea civilă, deoarece, doar prin eforturi comune vom putea asigura incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Obiectivul 1 „Îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate”.

La acțiunea 1.1. din Planul de acțiuni - Efectuarea analizelor la nivel local privind necesitățile de creare, de dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități:

De către autoritățile publice locale, au fost efectuate analize privind necesitățile de creare, dezvoltare și menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități la nivel local, constatându-se o creștere nesemnificativă a numărului de persoane cu dizabilități care beneficiază de servicii sociale comunitare și specializate, precum și descreșterea numărului de beneficiari instituționalizați în servicii de plasament rezidențial.

Totodată, este de menționat faptul că, numărul solicitanților de servicii sociale, inclusiv din rândul persoanelor cu dizabilități, depășește numărul de servicii pe care le oferă APL. Aceste date, denotă o necesitate stringentă a dezvoltării serviciilor la nivelul comunitar, inclusiv planificarea și alocarea de mijloace financiare, necesare pentru dezvoltarea serviciilor sociale comunitare și specializate.

Astfel, în scopul susținerii APL, în procesul de creare și dezvoltare a serviciilor sociale, precum și asigurarea funcționalității unor servicii sociale de necesitate stringentă, au fost operate modificări la legislația în vigoare, care permit finanțarea pachetului minim de servicii sociale din mijloacele fondului de susținere a populației, prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale de nivelul al doilea. ,,

Reieșind din faptul că, serviciul social „Asistență personală” este printre cele mai solicitate la nivel local și reprezintă o necesitate stringentă pentru majoritatea persoanelor cu dizabilități severe, acesta a fost inclus în pachetul minim de servicii sociale.

Prin Ordinul MSMPS nr. 1316 din 31.12.2020, cu privire la aprobarea limitelor plafoanelor pentru finanțarea pachetului minim de servicii sociale pentru anul 2021, au fost aprobate limita plafoanelor stabilite pentru fiecare serviciu inclus în pachetul minim de servicii, repartizate per autoritate publică locală de nivelul al doilea, după cum urmează:

- Serviciul social de suport monetar adresat familiilor/ persoanelor defavorizate – 11840,4 mii lei;
- Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii – 12098,3 mii lei;
- Serviciul social Asistență personală – 106461,3 mii lei.

Totodată, subliniem că la data de 21 septembrie 2021, de către Ambasadorul Marii Britanii, Dnul Steven Fisher și Ministrul Muncii și Protecției Sociale, Dnul Marcel Spatari, a fost semnat Memorandumul de Înțelegere între Guvernul Regatului Unit și Guvernul Republicii Moldova privind restituirea fondurilor ilicite confiscate de la Luca Filat de către Agenția Națională pentru Criminalitate din Regatul Unit. Din fondurile respective, are loc recrutarea a circa 550 de asistenți personali pentru a sprijini persoanele cu dizabilități severe din Republica Moldova. Proiectul este gestionat de către Agenția Națională Asistență Socială. Keystone Moldova va monitoriza și evalua cheltuielile fondurilor returnate și pentru utilizarea acestora conform planului stabilit de ambele părți.

La acțiunea 1.2. din Planul de acțiuni - *Elaborarea, aprobarea și implementarea programelor locale de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități, bazate pe necesitățile evaluate ale acestora*, de către autoritățile publice locale:

Un exemplu elocvent în implementarea, pentru anul 2021 a Programului municipal de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, este mun. Bălți, care a efectuat analiza la nivel local privind necesitățile de creare, dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități și în scopul creării și integrării unui sistem de gestionare a serviciilor sociale la nivel municipal prin creșterea capacităților tuturor actorilor relevanți și cu ulterioara elaborare a strategiei municipale de incluziune, a fost identificat un potențial partener extern.

Astfel în cadrul Memorandumului de colaborare încheiat între Consiliul mun. Bălți și ONG People in Need Moldova privind realizarea proiectului “Dezvoltarea serviciilor sociale în Moldova 2017-2019”, aprobat prin decizia Consiliului municipal Bălți nr. 9/5 din 28.09.2017 a fost efectuată evaluarea serviciilor sociale disponibile și necesitățile persoanelor din grupul de risc. Ca rezultat în cadrul realizării proiectului “Dezvoltarea serviciilor sociale în Moldova 2017-2019”, cu susținerea financiară a Agenției Cehe, a fost elaborată de Harta Socială a mun. Bălți, care este plasată pe pagina oficială a primăriei mun. Bălți.

În cadrul realizării proiectului “Dezvoltarea serviciilor sociale în Moldova 2017-2019” a fost creat grupul de incluziune locală din mun. Bălți. În componența lui sunt incluși reprezentanți din APL, DASPF, ONG. Ca rezultat Grupul dat împreună cu experții People in Need Moldova, au elaborat Strategia de incluziune socială a persoanelor vulnerabile din municipiul Bălți pe anii 2019-2021, aprobată prin decizia Consiliului mun. Bălți nr. 16/6 din 27.12.2018, care pe perioada anului 2021 a fost implementată cu succes.

Pentru persoanele cu dizabilități la nivel municipal sunt create și funcționează servicii sociale primare și specializate, care prestează servicii în conformitate cu prevederile

legislației în vigoare (în baza regulamentelor aprobate, standardelor minime de calitate etc.). Procesul de prestare a serviciilor sociale specializate impune participarea unei echipe de profesioniști: asistenți sociali, asistenți medicali, juriști, psihologi și lucrători sociali, ceea ce contribuie la prestarea serviciilor sociale calitative.

Servicii sociale primare:

1) Serviciul de îngrijire socială la domiciliu funcționează pe lângă DGASPF. Numărul beneficiarilor în anul 2021 a constituit din 684 de persoane, dintre care, 170, persoane cu dizabilități.

2) Serviciul asistență socială comunitară, reprezintă un nucleu de asistență socială instituit la nivel de comunitate, care oferă suport în soluționarea situațiilor de dificultate pentru majoritatea problemelor de ordin social, care este activ la nivel de municipiu Bălți, pe lângă DGASPF, cu 27 unități angajate, inclusiv un șef de serviciu.

3) Serviciile cantinelor de ajutor social. Prestarea serviciilor de cantină socială se efectuează în baza contractului încheiat cu SRL «Crasteia-Aurica». În anul 2021, au beneficiat de serviciul dat 698 persoane, dintre care - 175 persoane cu dizabilități.

Servicii sociale specializate.

1) Serviciul social „Asistență personală” are drept scop oferirea asistenței și îngrijirea copiilor și adulților cu dizabilități severe, pentru a-i ajuta să ducă o viață cât mai independentă în propria casă și în comunitate. În anul 2021, au fost angajate 67 de persoane în calitate de asistenți personali, care oferă servicii pentru 67 de beneficiari, persoane cu dizabilități, dintre care 35 – copii pînă la 18 ani, 32 – adulți.

2) Serviciul social ”Locuință protejată” care are drept scop crearea condițiilor pentru dezvoltarea deprinderilor necesare unei vieți autonome, pentru integrarea socială și profesională în comunitate a persoanelor cu dizabilități mintale. Pe parcursul anului 2021 au fost prestate servicii pentru 5 beneficiari, dintre care - 3 femei.

3) În cadrul proiectului FISM-I, FISM-2 ”Dezvoltarea de servicii integrate de asistență socială la nivelul municipiului”, în mun. Bălți, a fost creată rețeaua serviciilor specializate integrate, bazată pe necesitățile comunității. În rețea funcționează 8 instituții publice din sfera socială, în cadrul cărora se prestează servicii specializate pentru diferite categorii de persoane aflate în dificultate, dintre care, 2 centre oferă servicii pentru persoanele cu dizabilități:

- Centrul Ergosocial pentru persoane cu probleme de sănătate mintală „Socium” în perioada anului 2021, în cadrul căruia s-au oferit servicii sociale pentru 25 de beneficiari, dintre care - 14 femei, în două programe principale: terapie socială și ergoterapie. Terapia socială include, servicii de consultanță profesională specializată ale unei echipe multidisciplinare de profesioniști specializați (psiholog, pedagog social, asistent social, instructor de muncă). Ergoterapia, axată pe identificarea și dezvoltarea abilităților creative și profesionale (cusutul și croitoria, broderia, croșetarea, tricotarea, confecționarea jucăriilor, arta aplicată, abilități primare de scriere/citire, matematică pentru începători, științele naturii, izoterapia, modelarea, mozaica, formare de aptitudini primare la calculator, învățarea programelor (Word, Excell), internet biblioteca/poșta electronică, jocuri dezvoltative, meloterapia, dansterapia, filmoterapia, terapia prin poveste, ludoterapia și altele).

- Centrul comunitar de Sănătate Mintală, în perioada anului 2021, a acordat servicii pentru 115 beneficiari, dintre care 37 femei, unde au fost prestate următoarele tipuri de servicii: centru de zi ocupațional pentru copii și adulți; echipa mobilă; plasament temporar și departamentul consultativ.

Un alt exemplu bun în contextul dezvoltării domeniului social este Raionul Hîncești, elaborând și promovând Strategia de dezvoltare a serviciilor sociale integrate în raionul Hîncești pentru anii 2018-2024. Astfel, în scopul asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități la un trai independent și în contextul integrării lor în societate, în raionul Hîncești au fost create și activează Servicii sociale destinate persoanelor cu dizabilități, inclusiv:

- Serviciul social asistență socială comunitară: resurse financiare planificate pentru anul 2021 în sumă de 4000,1 mii lei;

- Serviciul social de îngrijire socială la domiciliu, în cadrul căruia sunt prestate servicii pentru 150 de persoane cu dizabilități – mijloacele financiare planificate constituie circa 4326,4 mii lei;

- Serviciul social „Locuință protejată” din com. Lăpușna, raionul Hîncești, de care beneficiază 2 persoane cu dizabilități. Suma anuală a resurselor financiare planificate pentru serviciul respectiv este de circa 114,0 mii lei;

- Serviciul social ”Echipa mobilă” (pentru adulți), în cadrul Centrului de îngrijire la domiciliu pentru persoane care se află în incapacitatea de a se îngriji individual din mun. Hîncești, de serviciile căruia au beneficiat 96 de persoane cu dizabilități. Resurse financiare planificate – 486,4 mii lei;

- Serviciul social ”Asistență Personală” pentru 150 de persoane cu dizabilități severe. Bugetul anual pentru serviciul respectiv este de circa - 4600,0 mii lei;

- Centrul de servicii pentru copii cu dizabilități multiple și severe „Pasărea Albastră” – în cadrul căruia sunt prestate servicii pentru 28 de copii anual. Mijloace financiare alocate, constituie circa - 1400,0 mii lei;

- Serviciile cu specializare înaltă: 17 persoane cu dizabilități beneficiază de serviciile Azilului pentru persoane în vârstă și persoane cu dizabilități din com. Sărata-Galbenă. Finanțarea de la buget constituie circa 3330,0 mii lei, iar surse interne circa -1400,0 mii lei.

Totodată, DASPF Hîncești organizează/asigură cu regularitate cursuri de perfecționare profesională continuă a personalului angajat, implică activ beneficiarul (persoana cu dizabilități severe) în instruirea asistentului personal de care este deservit, astfel că, circa 150 de angajați ai Serviciului social Asistență personală, au participat la cursuri de instruire, pentru a dobândi abilitățile și cunoștințele necesare, în scopul sporirii nivelului lor de competență profesională și oferirii serviciilor de calitate beneficiarilor.

Pe parcursul anului 2021, s-au efectuat 9 seminare de instruire inițială, în contextul familiarizării asistenților personali cu Regulamentul privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate și 4 cursuri de instruire profesională.

Au fost organizate seminare lunare, în cadrul Direcției asistență socială și protecție a familiei pentru 37 de asistenți sociali comunitari din cadrul Serviciului social Asistență socială comunitară. S-au organizat și desfășurat 8 seminare privind problemele persoanelor aflate în dificultate, unde au fost abordate problemele cu care se confruntă persoanele cu

dizabilități și respectarea drepturilor acestora, 8 ședințe de supervizare de grup mare pentru asistenții sociali comunitari și asistenții sociali supervizori din cadrul DASPF Hîncești, 9 ședințe de supervizare de grup mic. Scopul ședințelor de supervizare de grup mic a fost consolidarea capacităților grupurilor în vederea implementării legislației în vigoare și dezvoltarea competențelor profesionale ale asistenților sociali.

Pe parcursul anului 2021, lucrătorii sociali noi angajați din cadrul Serviciul social Îngrijire socială la domiciliu, au beneficiat de formare inițială a competențelor, conform Suportului de curs aprobat de MMPS, iar 63 de lucrători sociali au fost beneficiat de instruire profesională continuă, în număr total de circa 20 ore.

Totodată, conform informației Consiliului raional Fălești, pentru anul 2021, în baza Planului de acțiuni pentru perioada anilor 2021 – 2025, aprobat în componenta ”Strategiei de incluziune socială și de dezvoltare a serviciilor sociale a raionului Fălești”, elaborată prin cooperare intersectorială, persoanele cu dizabilități și familiile acestora reprezintă una dintre cele mai vulnerabile categorii ale populației, inclusiv la nivelul raionului Fălești. Drepturile persoanelor cu dizabilități trebuie asigurate inclusiv la accesarea serviciilor, încadrarea în câmpul muncii, viața familială ș.a. Asigurarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, va permite transformarea acestora din beneficiari ai serviciilor sociale, în resursă valoroasă pentru comunitățile sale.

În acest context, activitățile stabilite la obiectivele specifice, planificate în Strategie, sunt:

- Ajustarea sediului DGASPF și a Consiliului Raional la necesitățile specifice ale diferitor categorii de cetățeni;
- Instituirea Consiliului Consultativ pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități;
- Oferirea serviciilor de mediere familiilor/persoanelor cu dizabilități;
- Ajustarea infrastructurii instituțiilor publice pentru oferirea accesibilităților conform standardelor;
- Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la programe de formare profesională;
- Majorarea numărului de servicii comunitare de plasament temporar de tip Casă Comunitară și Locuință Protejată.

Astfel, pentru anul 2021, pentru finanțarea serviciilor sociale, din bugetul local au fost alocate circa 6269,6 mii lei, inclusiv:

- 2719,8 mii lei pentru finanțarea Serviciului social „Asistență personală”, din bugetul local (3460,1mii lei pentru finanțarea Serviciului social „Asistență Personală”, din bugetul de stat);
- 66,0 mii lei, pentru finanțarea Serviciului social „Cantina Socială”, din FSSP;
- 23,7 mii lei, pentru finanțarea Serviciului social „Cantina Socială” din bugetul local.

La acțiunea 1.3. din Planul de acțiuni - Crearea și dezvoltarea de servicii sociale comunitare destinate persoanelor cu dizabilități în vederea dezinstituționalizării și/sau prevenirii instituționalizării acestora în instituțiile rezidențiale, asigurării vieții

independente în comunitate, de către autoritățile responsabile au fost întreprinse următoarele:

Au fost elaborate și aprobate reglementări și standarde minime de calitate ce țin de organizarea și funcționarea mai multor tipuri de servicii sociale, inclusiv:

- **Serviciul social „Locuință protejată”** este un serviciu social specializat, scopul acestuia este de a crea condiții pentru dezvoltarea deprinderilor necesare unei vieți autonome, deprinderilor de autoservire, asigurarea condițiilor minime de trai, în vederea integrării sociale și profesionale a persoanelor cu dizabilități mintale (Hotărârea Guvernului nr. 711/2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Locuință protejată”). În republică, activează 31 servicii „Locuință protejată”, pentru 119 beneficiari, inclusiv 21 „Locuințe protejate” create de instituțiile rezidențiale gestionate de ANAS pentru 26 beneficiari.

- **Serviciul social „Casă comunitară”** are ca scop îngrijirea permanentă a persoanelor cu dizabilități mintale și dezvoltarea aptitudinilor de autoservire și socializare a acestora, beneficiind de: cazare, asigurare a condițiilor minime de trai și a condițiilor igienico-sanitare necesare, protecție și supraveghere a stării de sănătate, asistență medicală, îngrijire și suport permanent, condiții pentru dezvoltarea abilităților de autoservire și de autonomie și a climatului favorabil dezvoltării personalității, asigurarea accesului beneficiarilor la educație (Hotărârea Guvernului nr. 885/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Casă comunitară”). În republică activează 20 servicii „Casă comunitară”, pentru 129 beneficiari, inclusiv 8 servicii „Casă comunitară” create de instituțiile rezidențiale gestionate de ANAS pentru 47 beneficiari.

- **Serviciul social „Echipa mobilă”** este un serviciu social specializat, destinat persoanelor cu dizabilități medii sau severe (în special copiii cu dizabilități), care oferă asistență socială și suport la domiciliul beneficiarului, în baza nevoilor identificate ale acestuia, cât și consiliere și suport persoanelor care îl îngrijesc pe acesta, în vederea creșterii independenței și integrării lui sociale (Hotărârea Guvernului nr. 722/2011 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Echipa mobilă”). În republică activează 23 servicii „Echipa mobilă”, pentru circa 828 beneficiari.

- **Serviciul social „Asistență personală”** are drept scop oferirea asistenței și îngrijirea copiilor și adulților cu dizabilități severe, pentru a-i ajuta să ducă o viață cât mai independentă în propria casă și în comunitate (Hotărârea Guvernului nr. 314/2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate – în vigoare de la 01.01.2013). În republică activează circa 5950 asistenți personali, dintre care 3366 – angajați din mijloacele financiare ale bugetului local și 2390 – angajați din mijloacele financiare alocate din pachetul minim de servicii sociale, care deservește 5464 persoane cu dizabilități severe, iar circa 3500 persoane mai necesită acest serviciu.

- **Serviciul social „Respiro”** este un serviciu specializat, care oferă asistență timp de 24 de ore persoanelor cu dizabilități severe pe o perioadă de maxim 30 de zile pe an, timp în care familiile, rudele sau persoanele care le îngrijesc beneficiază de o perioadă de repaus (Hotărârea Guvernului nr. 413/2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a serviciului social „Respiro” și a Standardelor minime de calitate). În prezent, în republică activează 4 servicii „Respiro”, pentru 134 beneficiari/an.

- ***Serviciul social „Plasament familial pentru adulți”*** are drept scop oferirea asistenței și îngrijirea persoanelor adulte cu dizabilități și persoanelor în etate în cadrul familiei asistentului familial, în vederea creșterii gradului de autonomie personală, de prevenire a instituționalizării/dezinstituționalizării și incluziune socială a acestora (Hotărârea Guvernului nr. 75/2014 pentru aprobarea Regulamentului - cadru de organizare și funcționare a serviciului social „Plasament familial pentru adulți” și a Standardelor minime de calitate). În republică activează 86 asistenți familiali, care au în plasament 97 beneficiari.

- ***Serviciul social „Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități”***, are drept scop asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități prin implicarea acestora în diferite activități distractive, culturale, sportive, ocupaționale, de dezvoltare a abilităților, asistență pentru respectarea igienei personale etc. (Hotărârea Guvernului nr. 569 din 19.11.2019 pentru aprobarea Regulamentului - cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități” și a Standardelor minime de calitate”). În prezent, în republică activează 8 centre de zi, pentru 271 beneficiari.

- În scopul facilitării comunicării dintre persoana/persoanele cu deficiențe de auz (surzi, muți ori surdomuți) și reprezentanții/angajații diferitor autorități/instituții/organizații în situațiile când au nevoie de interpret pentru a-și exercita drepturile și obligațiile sale a fost instituit ***Serviciul de interpretare în limbajul mimico-gestual pentru persoanele cu deficiențe de auz*** (Hotărârea Guvernului nr. 333/2014 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea serviciului). Prestarea Serviciului este asigurată de către Asociația Surzilor din RM, din mijloacele bugetului de stat, care sunt achitate prin intermediul Ministerului Muncii și Protecției Sociale. În Legea Bugetului de Stat pentru anul 2021, au fost aprobate mijloace financiare pentru prestarea serviciului menționat în sumă de 493,3 mii lei.

- În scopul prevenirii și reducerii situațiilor de încălcare a drepturilor persoanelor cu dizabilități prin Hotărârea Guvernului nr. 198/2019, au fost aprobate Regulamentul de organizare și funcționare a ***Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu dizabilități*** și Standardele minime de calitate. Serviciul dispune de un număr de telefon gratuit (Free phone) - 080010808, care permite recepționarea simultană a mai multor apeluri, asigurând accesul apelanților de la orice telefon fix sau mobil. Prestatorul suportă costul apelurilor de intrare la respectivul număr de telefon, format de pe teritoriul țării. Costul apelurilor de intrare de peste hotarele țării este suportat de către apelant. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, contractează acest serviciu prestat de către **A.O. Keystone** Moldova. Pentru anul 2021, au fost aprobate mijloace financiare pentru prestarea serviciului menționat, în sumă de 752,0 mii lei.

La acțiunea 1.5. din Planul de acțiuni privind - ***Elaborarea și aprobarea curriculum-urilor de instruire, precum și organizarea cursurilor de instruire inițială și continuă pentru personalul din instituțiile rezidențiale și din cadrul serviciilor sociale comunitare, implicate în asistarea persoanelor cu dizabilități***, de către Agenția Națională Asistență Socială, au fost întreprinse următoarele măsuri:

În scopul consolidării cunoștințelor angajaților din domeniul asistenței sociale ce activează în cadrul Centrelor de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități din

gestiunea Agenției Naționale Asistență Socială, au fost desfășurate un șir de evenimente cu caracter instructiv, după cum urmează:

1. Agenția Națională Asistență Socială în parteneriat cu Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, în luna noiembrie 2019 (06.11 și 21.11), a organizat și desfășurat atelierul de instruire cu genericul „Garanțiile de bază în protecția drepturilor persoanelor aflate în instituții rezidențiale pentru adulți și a angajaților acestor instituții”.

Subiectele discutate:

1) Protecția drepturilor persoanelor instituționalizate și echilibrarea drepturilor angajaților instituțiilor;

2) Cadrul legal național și standardele internaționale în domeniul documentării persoanelor: dreptul la identitate; mecanisme existente pentru a asigura documentarea persoanelor; asistența juridică garantată de stat și serviciile para-juriștilor.

3) Garanții pentru prevenirea torturii și tratamentelor inumane și degradante.

Beneficiarii instruirilor au fost - asistenții sociali și juriștii ce activează în cadrul Centrelor de plasament pentru persoanele cu dizabilități din gestiunea ANAS.

2. Cu suportul partenerilor de dezvoltare Keystone Moldova, la data de 19.04.2019, a fost desfășurat seminarul „Servicii fără constrângere, violență și abuz.”

Subiectele abordate: „Prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități; Prevenirea constrângerii, violenței și abuzului în adresa persoanelor cu dizabilități; Comunicare pozitivă cu persoanele cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale”.

Beneficiarii instruirilor au fost - specialiști din cadrul Centrelor de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități din gestiunea ANAS.

3. Agenția Națională Asistență Socială în parteneriat cu Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, în contextul suportului Centrelor de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități din gestiunea ANAS, în perioada 20 - 23 decembrie 2021, a desfășurat, 2 seminare de instruire: „Documentarea și reprezentarea în procesele administrative a persoanelor plasate în instituții de plasament temporar” și „Apărarea dreptului de proprietate a persoanelor plasate în instituții de plasament temporar”.

Beneficiari de instruire – managerii centrelor, juriștii și asistenții sociali ce activează în cadrul instituțiilor vizate.

La acțiunea 1.6. din Planul de acțiuni privind - *Revederea anuală a unor prestații sociale adresate persoanelor cu dizabilități, conform prevederilor legislației în vigoare, care să contribuie la îmbunătățirea nivelului de trai*, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, informează că, pe parcursul anului 2021 au fost realizate următoarele acțiuni:

De la 1 aprilie 2021 toate pensiile persoanelor cu dizabilități, indiferent în condițiile cărei legi au fost stabilite, au fost supuse indexării cu 3,89%. Ulterior, de la 1 octombrie pensiile de dizabilitate, conform Hotărârii Guvernului nr.162/2021, au fost indexate cu 3,86% și stabilit cuantumul minim al pensiei de dizabilitate în corespundere cu art.12 din Legea nr.156/1998 în mărime de:

- în cazul unei dizabilități severe 1500 lei;
- în cazul unei dizabilități accentuate 1400 lei;
- în cazul unei dizabilități medii 1000 lei.

În conformitate cu art.8 al Legii nr.499/1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, quantumul alocației pentru persoanele cu dizabilități constituie un anumit procent din quantumul pensiei minime pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii, stabilit anual de către Guvern, inclusiv:

- persoanelor cu dizabilități severe, accentuate și medii – 80%;
- persoanelor cu dizabilități severe, stabilite până la vârsta de 23 de ani – 100%;
- persoanelor cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie – 100%;
- copiilor cu dizabilități severe, accentuate și medii cu vârsta de până la 18 ani – 100%.

Respectiv, de la 1 aprilie 2021, odată cu stabilirea noului quantum minim al pensiilor de dizabilitate, au fost recalculat, cu majorare, toate alocațiile sociale persoanelor cu dizabilități.

Totodată, întru asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități la serviciile CNAS, începând cu 01.01.2022, au fost realizate măsuri pentru implementarea serviciului „e-Cerere. Stabilirea pensiei”, utilizând semnătura electronică, precum și extinderea serviciului „e-Cerere” pentru reexaminarea pensiei pentru stagiul de cotizare realizat după stabilirea pensiei, cu completarea unui tip nou a cererii pentru „reexaminarea pensiei de dizabilitate”.

De la 1 octombrie 2021, în corespundere cu quantumul minim al pensiilor de dizabilitate stabilit prin Hotărârea Guvernului nr.162/2021, au fost recalculat alocațiile sociale persoanelor cu dizabilități, quantumul cărora au constituit:

- pentru persoanele cu dizabilități severe – 1200 lei;
- pentru persoanele cu dizabilități severe, stabilite până la vârsta de 23 de ani – 1500 lei
- pentru persoanele cu dizabilități accentuate – 1120 lei;
- pentru persoanele cu dizabilități medii – 800 lei;
- pentru persoanele cu dizabilități severe din copilărie – 1500 lei;
- pentru persoanele cu dizabilități accentuate din copilărie – 1400 lei;
- pentru persoanele cu dizabilități medii din copilărie – 1000 lei;
- pentru copiii cu dizabilități severe– 1500 lei;
- pentru copiii cu dizabilități accentuate– 1400 lei;
- pentru copiii cu dizabilități medii – 1000 lei.

Totodată, de la 1 aprilie 2021 și ulterior, de la 1 octombrie, au fost recalculat alocațiile pentru îngrijire, însoțire și supraveghere stabilite persoanelor care îngrijesc, însoțesc și supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilități severe în vîrstă de pînă la 18 ani, persoanelor cu dizabilități severe din copilărie și persoanelor cu dizabilități severe nevăzătoare, quantumul cărora de la 1 octombrie a constituit – 1600 lei.

La acțiunea 1.7. din Planul de acțiuni - *Eficientizarea mecanismului național de determinare a dizabilității la copii și adulți, prin implementarea modelului medico-social în procesul de determinare a dizabilității*, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, informează următoarele:

Prin Hotărârea Guvernului nr. 50/2022 a fost aprobat Conceptul Sistemului Informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” și a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”. Scopul general al SI DDCM constă în formarea unei resurse informaționale ce va permite eficientizarea procedurilor de determinare a dizabilității și

capacității de muncă, precum și în asigurarea evidenței tuturor solicitărilor și persoanelor care interacționează cu CNDDCM, instituție publică subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Una dintre funcțiile de bază ale SI DDCM este gestionarea informațională a determinării gradelor de dizabilitate, operate de către CNDDCM, în limitele competențelor sale funcționale. Spațiul funcțional al SI DDCM, reprezintă mai multe funcții realizate de componentele sistemului, care interacționează reciproc.

SI DDCM oferă beneficii considerabile părților implicate în procesul de evidență și gestionare eficientă a solicitanților, și anume:

1) un sistem integrat care acoperă domeniile de activitate ale CNDDCM, asigură transparența cheltuielilor realizate în sistemul DDCM, permițând un progres rapid în alinierea la standardele moderne și bunele practici internaționale;

2) datele CNDDCM vor fi gestionate într-o manieră mai corectă și eficientă. Acest lucru va duce direct la accesul către servicii de calitate mai sporită;

3) managementul CNDDCM va avea posibilitatea de a realiza analize complexe asupra datelor din sistem prin intermediul instrumentelor de monitorizare și raportare (rapoarte statistice și analitice, predefinite și ad-hoc), fapt care va duce direct la o gestionare mai eficientă;

4) implementarea unui sistem integrat va permite detectarea și prevenirea erorilor la oricare din nivelele sistemului DDCM;

5) implementarea SI DDCM va permite eficientizarea proceselor CNDDCM prin uniformizarea aplicării normelor la nivel național, preluarea datelor din sisteme externe, procesarea datelor de la toate entitățile relevante procesului și creșterea nivelului de control asupra determinării dizabilității și capacității de muncă;

6) creșterea eficienței activității CNDDCM la nivel central prin implementarea unui sistem informatic de management de cazuri care să permită utilizatorilor înregistrați să gestioneze dosarele persoanelor adulte și a copiilor cu dizabilități, să urmărească, în mod centralizat, și să permită utilizatorilor înregistrați din cadrul CNDDCM să aibă acces mult mai rapid la informațiile înregistrate în noul sistem;

7) eficientizarea activității de la nivelul central și teritorial, prin introducerea de funcționalități de gestionare informatică a activității de tip registratură (intrare-ieșire) on-line pentru/către cetățeni, și alți parteneri instituționali și fluxuri automate de documente. Se va urmări automatizarea atât a fluxului de intrare on-line a cererii, formulare și alte documente de tipul transmițerilor/înregistrărilor on-line efectuate, precum și fluxul de ieșire pentru transmiterea on-line a răspunsurilor, planificărilor;

8) eficientizarea interacțiunilor între toate instituțiile vizate cu beneficiarii direcți (cetățenii) din domeniul protecției persoanelor adulte și copii cu dizabilități, prin crearea de interfețe bidirecționale prin care se pot depune cererile și dosarele în format electronic (scanat), care să permită urmărirea stadiului aprobării dosarului și transmiterea (tot electronic) a deciziei analizei dosarului.

La acțiunea 1.8. din Planul de acțiuni - *Elaborarea și aprobarea curriculumurilor de instruire, precum și organizarea cursurilor tematice de instruire inițială și continuă pentru specialiștii implicați în procesul de determinare a dizabilității și capacității de*

muncă în funcție de specificul activității acestora, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă a întreprins următoarele:

1. Aprobarea Ordinului Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, nr. 03 din 5 ianuarie 2021 „Cu privire la aprobarea Programului formării profesionale continue a medicilor pentru anul de studii 2021”, respectiv, au fost instruiți în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu - 12 medici;

2. Printr-un Acord bilateral cu Universitatea Liberă Internațională din Moldova, urmare căruia a fost elaborată Curricula de instruire a asistenților sociali, a fost organizată prima etapă de instruire primară, fiind instruiți 26 de specialiști relații sociale din cadrul Structurilor teritoriale, (Ordinul nr.99 din 11.11.2021).

3. 11 angajați ai Consiliului, inclusiv medici experți, asistenți sociali, specialiști în domeniul resurselor umane și juriști, economiști, precum și din administrație, au beneficiat de instruire în cadrul proiectului „Parteneriat transfrontalier pentru dezvoltarea antreprenoriatului social”, implementat de Fundația „Alături de Voi” România în parteneriat cu Academia de Administrare Publică din Republica Moldova și Fundația „ECOUL Cernobîlului” din Republica Moldova.

La acțiunea 1.9. din Planul de acțiuni - Asigurarea persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor cu dizabilități cu fotolii rulante și alte mijloace ajutătoare tehnice adaptate necesităților acestora, s-au întreprins mai multe acțiuni:

Asigurarea populației Republicii Moldova cu mijloace ajutătoare tehnice se efectuează de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 567 din 26.07.2011, pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice.

Asigurarea cu mijloacele ajutătoare tehnice, inclusiv cu cărucioare fotolii, reprezintă una din principalele activități ale CREPOR-lui.

Astfel, la evidența CREPOR-lui, în anul 2021 au fost înregistrate 58666 persoane care necesită asigurarea cu mijloace ajutătoare tehnice, servicii de consultare, reabilitare medicală și profesională.

Pe parcursul anului 2021, au fost asigurați cu încălțăminte ortopedică, proteze ale membrilor inferioare și superioare, alte articole (orteze, bandaje, corsete etc.) **11729 persoane.**

Pe lângă articolele protetico-ortopedice, în perioada vizată, persoanele cu dizabilități și maladii ale aparatului locomotor din republică au beneficiat și de mijloace ajutătoare tehnice adaptate.

În acest scop, Centrului i-au fost alocate mijloace financiare din bugetul de stat în sumă totală de 1953,0 mii lei, din care au fost achiziționate: 371 cărucioare fotolii în sumă de 1292,6 mii lei și alte mijloace de locomoție nemecanizate (cadre de mers, cârje/subcoate, bastoane) în sumă de 660,4 mii lei.

În anul 2021, specialiștii din cadrul CREPOR-lui au procesat 930 cereri ale persoanelor care au solicitat asigurare cu fotolii rulante. Ca rezultat, au fost eliberate 649 fotolii rulante, inclusiv 588 unități procurate din mijloace bugetare și 61 din loturile de ajutoare umanitare parvenite în adresa instituției.

De alte mijloace de locomoție nemecanizate, distribuite de instituție, au beneficiat: de cadre de mers - 415 persoane; cârje/subcoate - 722 persoane, bastoane - 236 persoane.

Totodată, ținem să specificăm că concomitent cu activitățile realizate de către CREPOR în domeniul asigurării populației cu cărucioare fotolii rulante, distribuirea cărucioarelor este efectuată și de către instituții, organizații neguvernamentale, din contul ajutorului umanitar recepționat de către acestea. În așa mod, au fost asigurate cu cărucioare fotolii rulante 204 persoane, dintre care 11 beneficiari asigurați sunt domiciliați în regiunea din stânga Nistrului. Din totalul beneficiarilor asigurați de organizațiile neguvernamentale, 120 cărucioare, au fost eliberate solicitanților ce nu s-au aflat la evidența CREPOR.

De asemenea, în conformitate cu *Regulamentul privind prestarea serviciilor de reabilitare medicală*, aprobat prin Ordinul MMPSF nr.38/2013 cu modificările ulterioare, persoanele cu dizabilități beneficiază în cadrul CREPOR-ului și de servicii de reabilitare medicală în condiții de staționar și ambulatoriu.

Astfel, servicii de consultare, investigare și tratament în staționar au fost acordate pentru 2574 persoane, inclusiv 680 cu grad de dizabilitate, iar servicii de reabilitare profesională, pentru 3 persoane cu dizabilități locomotorii din rândul șomerilor direcționați de ANOFM. În condiții de ambulator, s-au acordat circa 9458 consultații, inclusiv pentru 3587 persoane cu dizabilități.

Obiectivul 2 „Asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ în condiții de egalitate cu ceilalți”

La acțiunea 2.1. din Planul de acțiuni - **Elaborarea, aprobarea și implementarea conceptelor, mecanismelor de individualizare a procesului educațional, sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă, tehnologiilor educaționale pentru susținerea copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități**, Ministerul Educației și Cercetării, informează că, în anul 2021 a fost elaborat și aprobat *Ghidul metodologic privind incluziunea educațională a copiilor cu dizabilități severe* (Decizia Consiliului de administrație al Consiliul Republican de Asistență Psihopedagogică).

La acțiunea 2.2. din Planul de acțiuni - **Asigurarea accesului copiilor cu dizabilități la servicii de educație timpurie ante-preșcolară**, Ministerul Educației și Cercetării informează următoarele:

Din 1485 de instituții de educație timpurie, pentru 200 au fost construite rampe de acces. În vederea asigurării incluziunii educaționale de calitate în instituțiile de educație timpurie pentru copiii cu cerințe educaționale speciale și dizabilități, au fost dezvoltate servicii de sprijin și angajat personal de suport, astfel, au fost dezvoltate - 98 de Centre de resurse pentru educația incluzivă și angajați: 126 - cadre didactice de sprijin; 172 - logopezi; 20 - psihologi. Astfel a fost creat un mediu prietenos, protectiv, securizat și dezvoltativ pentru acești copii.

Totodată, în vederea schimbului de bune practici privind îngrijirea și educația copiilor, a fost organizat și desfășurat un Program de instruire și mentorat al părinților copiilor cu vârsta de la 0 la 7 ani, copii cu CES și dizabilități din raioanele Cantemir, Călărași și Sîngerei, în vederea consolidării capacității acestora de a le oferi sprijin copiilor în

dezvoltarea lor, în funcție de necesitățile specifice ale acestora. În total, au fost organizate câte 4 sesiuni (online) per raion, cu participarea a circa 500 de părinți/reprezentanți legali ai copiilor cu CES și dizabilități.

Instruirile au avut o rezonanță locală accentuată, astfel încât, toți părinții doritori care au copii înmatriculați în grădinițele din cele 3 raioane, având posibilitatea să participe. În mod special, a fost abordată tematica „Acordarea suportului psiho-emoțional copiilor în condițiile pandemiei Covid-19”. Sesiunile de instruire au fost realizate în colaborare cu Centrul Național pentru Educație Timpurie și Informare a Familiei (CNETIF), cu suportul UNICEF și al Agenției de Dezvoltare a Austriei (ADA). Ca rezultat, circa 1400 de părinți cu copii, dintre care 89 - copii cu CES și/sau dizabilități, au fost beneficiari ai acestor instruirii, în scopul prestării la nivel înalt a educației de calitate, oferită acasă.

La acțiunea 2.4. din Planul de acțiuni - *Asigurarea unui pachet minim de servicii educaționale de suport (centru de resurse, cadru didactic de sprijin) pentru fiecare copil și tânăr cu dizabilități înscriși în instituția de învățământ, în funcție de necesitățile acestuia*, Ministerul Educației și Cercetării informează că, în anul 2021, în instituțiile de învățământ general sunt create și dotate 880 de Centre de resurse pentru educația incluzivă (CREI). În cadrul acestora, sunt angajați circa 1154 de cadre didactice de sprijin (CDS), 131 de logopezi și 420 de psihologi.

La acțiunea 2.5. din Planul de acțiuni - *Dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ*, Ministerul Educației și Cercetării a întreprins următoarele măsuri:

Consilierea și orientarea profesională calificată pe parcursul anului de studii 2020-2021, a circa 950 de elevi cu cerințe educaționale speciale și vulnerabili, absolvenți ai treptelor gimnaziale și liceale, realizată cu ajutorul unui instrument validat - Testul JVIS cu implicarea specialiștilor profesioniști din SAP-uri.

În acest context, au fost licențiați și formați în aplicarea instrumentelor de orientare profesională JVIS/RIASEC un număr de 72 de specialiști, psihologi/psihopedagogi din cadrul Serviciilor raionale/municipale de asistență psihopedagogică, au fost procurate teste licențiate și computere. Acțiunea a fost implementată în cadrul proiectului: „Dezvoltarea serviciilor de consiliere calificată și orientare profesională pentru elevi în cadrul structurilor de asistență psihopedagogică”, în parteneriat cu Asociația Obștească „DEMOS” (Edineț) și în consorțiu cu „Agenția de Dezvoltare Rurală Centru” (Orhei) în cadrul proiectului „Promovarea Învățământului Profesional Tehnic pentru o economie verde”, implementat de Agenția Germană pentru Cooperare (GIZ) în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării, cu sprijinul financiar al Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC).

La acțiunea 2.6. din Planul de acțiuni - *Organizarea cursurilor de formare continuă pentru toate cadrele didactice și cadrele didactice de sprijin care lucrează cu copiii și tinerii cu dizabilități*, Ministerul Educației și Cercetării informează următoarele:

În luna aprilie, 2021, circa 100 profesioniștii din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică și organele locale de specialitate în domeniul învățământului, au beneficiat

de instruire în vederea fortificării cunoștințelor în domeniul prevenirii și combaterii bullying-ului în școli.

Activitatea de instruire a fost implementată de către Terre des hommes Moldova, cu suportul UNICEF Moldova și ChildHub, în cadrul proiectului „Eforturi comune pentru combaterea bullying-ului în Moldova”.

În perioada mai-iulie 2021, 450 de cadre didactice de sprijin și psihopedagogi care lucrează cu elevii cu dizabilități și cu cerințe educaționale speciale au participat la formare continuă în domeniul educației incluzive și individualizării procesului educațional. Acțiunea a fost realizată cu implicarea a 20 de formatori naționali din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică, instruiți și ei inițial în baza unui curs structurat. Activitatea este parte a proiectului „Reforma Învățământului în Moldova”, implementat de către MEC și finanțat de către Banca Mondială.

În perioada septembrie-noiembrie 2021, Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică a organizat activități de instruire pentru circa 200 de specialiști din structurile raionale/municipale de asistență psihopedagogică și cadre didactice de sprijin din instituțiile de învățământ general care, au beneficiat și de dotare cu echipament specializat în vederea aplicării în practica educațională a acestuia, conform necesităților copiilor cu cerințe educaționale speciale.

Totodată, au fost organizate circa 50 de activități de dezvoltare de competențe pentru circa 65 de psihologi și psihopedagogi, printre care:

- 36 webinare on-line pentru psihologii și psihopedagogii din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică, cu genericul „Specificități, aplicații și intervenții psihologice clinice în tulburările mintale și de comportament la copii și adulți”, activitate realizată de MEC, în parteneriat cu proiectul moldo-elvețian MENSANA, în cadrul proiectului „Suport pentru reforma serviciilor de sănătate mintală în Moldova”;

- 16 webinare de instruire cu tematica „Susținerea psiho-emoțională și psiho-educația. Fortificarea capacității de consiliere. Sindromul de ardere profesională, oboseala cronică și mecanisme de depășire a stresului, tehnici și strategii de menținere”, pentru circa 500 de psihologi din structurile de asistență psihopedagogică și din instituțiile de învățământ general, inițiativa MEC și OMS (Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1232/2021).

- 38 de specialiști din cadrul Serviciilor municipale/raionale de asistență psihopedagogică /SAP/ au devenit formatori locali în implementarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului, aprobată prin HG nr. 143/2018. În acest mod sunt coordonate acțiunile între sectoare pentru a asigura protecția drepturilor copiilor și bunăstarea lor, în scopul soluționării prompte a îngrijorărilor ce țin de bunăstare, precum și a prevenirii riscului de violență asupra copiilor. Acțiunea a fost desfășurată de AO "Parteneriate pentru fiecare copil" în cooperare cu Ministerul Educației și Cercetării în cadrul proiectului susținut de UE - "Edificarea unei societăți în care fiecare fată și băiat își realizează potențialul la maxim cu respect și demnitate".

La acțiunea 2.7. din Planul de acțiuni - Pregătirea cadrelor didactice care asistă sau predau pentru copiii cu dizabilități de auz și hipoacuzici în folosirea limbajului mimico-gestual, Ministerul Educației și Cercetării, informează următoarele:

Prin circulara cu nr. 04/1-09/1723 din 13.03.2020, Ministerul a recomandat Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” introducerea în cadrul programului de formare profesională inițială *Psiho-pedagogie specială*, a conținuturilor ce abordează studiul limbajului mimico-gestual. De asemenea, s-a recomandat introducerea acestora și în cadrul programelor de formare profesională continuă, sau conceperea unor noi programe în cheia pregătirii specialiștilor în acest domeniu.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Facultatea psihologie și psihopedagogie specială, la ciclul II, masterat, o dată la 3 ani, organizează cursul „Limbajul mimico-gestual”. În programul de studii este cursul „Comunicare alternativă. Limbajul semnelor și sistemul Braille”.

În Departamentul de formare continuă, la solicitare, se formează interpreți mimico-gestuali. În acest scop a fost identificat un grup de 20 persoane (cadre didactice, cadre didactice de sprijin, specialiști din cadrul serviciilor raionale/municipale de asistență psihopedagogică) disponibile de a studia, începând cu 01 septembrie 2021, la masterat, comunicarea augmentativă în cadrul Facultății de Psihologie și Psihopedagogie specială a Universității Pedagogice „Ion Creangă”, mun. Chișinău.

La acțiunea 2.8. din Planul de acțiuni - *Dotarea instituțiilor de învățământ cu unități de transport accesibil și echipamente necesare pentru facilitarea învățării copiilor și tinerilor cu dizabilități fizice, mintale, intelectuale și senzoriale, pentru dezvoltarea unui mediu fizic accesibil și a unui proces educațional individualizat conform necesităților și potențialului de dezvoltare*, Ministerul Educației și Cercetării informează următoarele:

Dotarea instituțiilor de învățământ cu unități de transport ține de competența APL de nivelul II. Totodată, cu suportul Proiectului „Reforma Învățământului în Moldova”, a fost posibilă dotarea Centrelor de resurse pentru educația incluzivă din 100 de instituții de învățământ general cu materiale de predare, învățare și echipament specializat pentru copiii cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități. Pentru dotarea celor 100 de Centre de resurse pentru educația incluzivă, au fost alocate 19 117 249,64 lei.

De materiale de predare, învățare și echipament specializat au beneficiat peste 1700 de copii cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități: deficiențe senzoriale, dificultăți de învățare, dislexie, ADD, ADHD, autism, Sindrom Down, deficiențe fizice, deficiențe de comunicare etc., iar după caz, și alți copii cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități din instituțiile de învățământ din raion. Lotul prevede echipament specializat pentru elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități, inclusiv și dizabilități senzoriale: echipament IT, cărți audio, tastaturi adaptate (tastatură cu taste mari pentru copiii cu deficiențe de viziune), echipament auditiv (dispozitiv auditiv FM; transmițător FM pentru cadrul didactic; trusa de îngrijire PHONAK, softuri educaționale pentru dezvoltarea limbajului, abilităților de scris-citit, cuvinte și coduri magnetice pentru alcătuirea cuvintelor, propozițiilor cu ajutorul Pixului vorbitor etc.).

La acțiunea 2.9. din Planul de acțiuni - **Elaborarea, aprobarea și implementarea programelor de pregătire și acreditare a interpreților mimico-gestuali**, Ministerul Educației și Cercetării informează următoarele:

În Departamentul de formare continuă, la solicitare, se formează interpreți mimico-gestuali. În acest scop a fost identificat un grup de 20 persoane (cadre didactice, cadre didactice de sprijin, specialiști din cadrul serviciilor raionale/municipale de asistență psihopedagogică), disponibile de a studia, începând cu 01 septembrie 2021, la masterat, comunicarea augmentativă în cadrul Facultății de Psihologie și Psihopedagogie specială a Universității Pedagogice „Ion Creangă”, mun. Chișinău.

La acțiunea 2.10. din Planul de acțiuni - *Integrarea graduală a copiilor cu dizabilități, inclusiv a celor cu dizabilități senzoriale (auz, vâz) în instituții de învățământ general*, Ministerul Educației și Cercetării informează că, în anul 2021, în instituții de învățământ, au studiat:

- 61 copii cu dizabilități de auz în instituții de educație timpurie;
- 37 copii cu dizabilități de vâz în instituții de educație timpurie;
- 161 elevi cu dizabilități de auz în instituții de învățământ general;
- 119 elevi cu dizabilități de vâz în instituții de învățământ general;
- 34 elevi cu dizabilități de auz în instituții de învățământ profesional și învățământ superior;
- 9 elevi cu dizabilități de vâz în instituții de învățământ profesional și învățământ superior.

Obiectivul 3 “*Sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate*”

La acțiunea 3.3. din Planul de acțiuni - *Extinderea listei medicamentelor compensate pentru maladiile care au impact asupra sănătății publice și care netratate corespunzător conduc la dizabilitate, în baza datelor statistice privind structura dizabilității în funcție de nozologiile predominante*, Ministerul Sănătății informează următoarele:

Legea nr.1585/1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală și Regulamentul privind prescrierea medicamentelor compensate pentru tratamentul în condiții de ambulator al persoanelor înregistrate la medicul de familie, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1372/2005, reglementează dreptul și accesibilitatea la medicamente compensate la preț redus sau gratuite pentru persoanele asigurate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală.

Potrivit mecanismului de compensare a medicamentelor din fondurile AOAM, se asigură acces la medicamente compensate/gratuite sau parțial compensate pacienților, fără a fi stabilite anumite preferințe sau restricții în funcție de tipul asistenței medicale în condițiile cărui se asigură tratamentul medical (ambulator sau spitalicesc).

Actualmente, tratamentul în condiții de ambulator a pacienților cu forme ușoare și moderate de COVID - 19, se realizează cu medicamente compensate, atât persoanelor asigurate, cât și celor neasigurate, în conformitate cu Protocolul clinic standardizat pentru medicii de familie, privind Infecția cu coronavirus de tip nou (COVID - 19) ediția a V-a, aprobat prin Ordinul nr. 269/2021.

Până la data de 17 aprilie 2021, rata de compensare a preparatelor respective a fost de 100% pentru copiii cu vârsta 0-18 ani și 70% pentru adulți. În conformitate cu Ordinul

comun al MSMPS și a CNAM nr. 317/72-A din 14 aprilie 2021, începând cu 19 aprilie 2021 rata de compensare pentru adulți a devenit 100%.

Astfel, pacienții cu caz confirmat de COVID - 19, beneficiază de 27 de denumiri comune internaționale de medicamente, în anumite doze și forme farmaceutice, compensate în totalitate, în baza rețetei eliberate de către medicul de familie.

Totodată menționăm, că prin Ordinul nr. 353/2020 a fost aprobat Mecanismul de livrare la domiciliu a medicamentelor compensate din Fondul asigurării obligatorii de asistență medicală pentru tratamentul pacienților cu forme ușoare și moderate ale infecției COVID - 19.

Populația generală, inclusiv persoanele cu dizabilități, sunt asigurate cu medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală pentru tratamentul de susținere în condiții de ambulator, conform listei medicamentelor compensate și sunt asigurate gratuit conform Programelor Naționale, procurate în mod centralizat de către Ministerul Sănătății, pentru: tuberculoză, boli psihice endogene, diabet zaharat, diabet insipid.

În prezent, lista medicamentelor compensate include 163 de denumiri comune internaționale.

Pe parcursul anului 2021, Ministerul Sănătății a introdus o serie de modificări privind extinderea listei de medicamente compensate. Au fost aprobate modificări la lista de medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală prin Ordinul comun al MSMPS și CNAM nr. 723/185 A din 02.08.2021, care a fost completată cu Denumiri comune internaționale (DCI) noi, doze și forme noi de medicamente compensate, maladii și indicații noi pentru tratament.

Astfel, a fost extinsă lista medicamentelor compensate cu un preparat pentru tratamentul de lungă durată a pacienților cu osteoporoză – „ACIDUM ALENDRONICUM” sub formă de comprimate, cu o rată de compensare de 40%.

Totodată, au fost expuse în redacție nouă indicațiile la anumite DCI din Lista medicamentelor compensate, care se regăsesc în Anexa nr.1 la Lista de Denumiri Comune Internaționale de medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, pentru „ROSUVASTATINUM”, prescris pacienților cu risc cardiovascular, „CLOPIDOGRELUM” - pentru tratamentul pacienților după angioplastiile coronariene, a arterelor periferice, infarct miocardic cu fibrilație arterială, „SIMVASTATINUM” - pentru pacienții cu risc cardiovascular înalt, „VALSARTANUM” - pentru tratamentul pacienților hipertensivi cu intoleranță la inhibitorii enzimei de conversie a angiotenzinei, care au drept scop excluderea restricției de prescriere a acestor medicamente de către medicii prescriptori de medicamente compensate.

De asemenea, Lista de Denumiri Comune Internaționale a medicamentelor compensate a fost completată cu doze și forme noi, după cum urmează: „SALMETEROLUM+FLUTICASONUM” - suspensie de inhalat presurizată pentru tratamentul maladiilor respiratorii la copii; „BILASTINUM” - comprimate orodispersabile pentru tratamentul epidermolizei buloase; „CLEMASTINUM” - soluție injectabilă pentru tratamentul epidermolizei buloase; „ACETYLCYSTEINUM” - capsule pentru tratamentul astmului bronșic la copii și în tratamentul infecției cu coronavirus de tip nou, „ACETYLCYSTEINUM” - soluție injectabilă de inhalat prin nebulizator/pentru instilație

endotraheopulmonară, pentru tratamentul astmului bronșic la copii și în tratamentul infecției cu coronavirus de tip nou.

Total pentru medicamente compensate în anul 2021, au fost alocate 643 041, 3 mii lei, iar pentru anul 2022, au fost planificate 763 887,4 mii lei.

La acțiunea 3.4. din Planul de acțiuni - *Includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece) pentru persoanelor cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu*, de către autoritățile responsabile au fost întreprinse următoarele acțiuni:

În anul 2021, din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, subprogramul asistența medicală specializată ambulator și asistența medicală primară, au fost procurate dispozitive medicale pentru necesitățile de îngrijire la domiciliu, inclusiv îngrijiri paliative: punși colectoare pentru stome/urostome, în sumă de 5 000,0 mii lei, dispozitive medicale pentru aprecierea glicemiei la copii, în sumă de 1 395,6 mii lei, dispozitive medicale pentru aprecierea glicemiei la adulți, în sumă de 2 899,0 mii lei.

Serviciile de îngrijiri medicale la domiciliu, se oferă în baza Standardului național de îngrijiri medicale la domiciliu, aprobat prin Ordinul nr. 851/2013 și a Regulamentului privind organizarea serviciilor de îngrijiri paliative la domiciliu, aprobat prin Ordinul nr. 1022/2015, care prevăd elementele componente ale unei vizite, inclusiv a dispozitivelor medicale.

În contextul Pandemiei cu virusul SARS Cov 2, pe parcursul anului 2021, Ministerul Sănătății, a continuat acordarea asistenței medicale populației, inclusiv persoanelor cu dizabilități, în condițiile stării de urgență, astfel:

- ✓ s-a asigurat accesul la medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală și cele procurate din mijloacele bugetului centralizat al Ministerului Sănătății, în cadrul Programelor naționale de sănătate;
- ✓ a fost stabilită modalitatea de asigurare a tratamentului continuu a persoanelor cu maladii cronice, în special celor vârstnice și a celor cu dizabilități;
- ✓ persoanele vârstnice și cele cu dizabilități au fost informate despre necesitatea autoevaluării stării de sănătate, cu măsurarea la domiciliu a parametrilor caracteristici (TA, glicemia, temperatura), cu informarea medicului de familie, asistentului social, prin telefon pentru solicitarea suportului, organizarea intervențiilor comunitare necesare, cu respectarea măsurilor de protecție și control a infecției cu Coronavirus, inclusiv, instruirea acestora privind măsurile de protecție și asigurarea lor cu echipamente de protecție (mască, mănuși etc.);
- ✓ pentru pacienții cu profil oncologic s-a stabilit menținerea și respectarea schemelor de tratament și termenelor de realizare a acestora;
- ✓ au fost preluați în tratament de hemodializă, chimioterapie, boli rare, pacienții care au beneficiat de tratamentul respectiv peste hotarele țării;
- ✓ Pentru fiecare IMSP, a fost desemnat un specialist în sănătatea mintală care a oferit suport psiho-emoțional personalului angajat pe perioada gestionării crizei cauzate de epidemia COVID-19. Specialiștii au fost instruiți, în baza protocoalelor și ghidurilor OMS, pentru a oferi suport și a evita diseminarea mesajelor false.

La acțiunea 3.6. din Planul de acțiuni - *Asigurarea unui pachet minim de asistență medicală stomatologică a persoanelor cu dizabilități, în caz de urgență și probleme cronice dentare, cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală*, de către autoritatea responsabilă, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Asistența medicală stomatologică acordată în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală, inclusiv persoanelor cu dizabilități, se oferă potrivit pct. 19 din Programul Unic al AOAM.

Conform datelor preliminare, în anul 2021, au fost înregistrate cca 641 mii de vizite la stomatolog a persoanelor asigurate, inclusiv persoane cu dizabilități, dintre care 294 mii de copii. Au fost obturate 264 mii defecte dentare, inclusiv 105 mii la copii și 127 mii extracții dentare, inclusiv 50 mii la copii.

La acțiunea 3.7. din Planul de acțiuni - *Dezvoltarea serviciilor comunitare de sănătate mintală și oferirea asistenței, inclusiv prin intermediul echipelor mobile sau prin asigurarea transportării persoanelor cu dizabilități din comunitate spre centrul comunitar de sănătate mintală și acordarea suportului psihologic pentru părinții și rudele acestora*, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

La situația de 01.01.2022 în țară activează 41 de Centre comunitare de sănătate mintală. Serviciile acestora, sunt contractate de către Compania Națională de Asigurări în Medicină, în anul 2021 în acest scop au fost alocate 73 427, 80 mii lei.

Fortificarea capacităților profesionale a adus la creșterea capacității CCSM, finanțate din sursele FOAM, astfel ca acestea să presteze, conform prevederilor HG 55/2012 cu privire la Regulamentul-cadru a Centrului comunitar de sănătate mintală, următoarele servicii medico-psiho-sociale:

- consultative, de intervenție psihoterapeutice, recomandarea și supravegherea tratamentului farmacoterapeutic de susținere, prescrierea medicamentelor compensate în conformitate cu recomandările de specialitate și a ghidurilor de bună practică;

- ghidarea și supervizarea medicilor de familie în implementarea practică a protocoalelor clinice naționale, inclusiv referirea beneficiarilor conform nivelurilor de asistență medicală;

- depistarea precoce a tulburărilor specifice de dezvoltare și a disfuncțiilor psihopatologice la copii și adolescenți;

- asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu probleme de sănătate mintală prin combaterea stigmei și sensibilizarea comunității în problemele sănătății mintale;

- asistență mobilă la domiciliu și de reabilitare prin intermediul echipelor multidisciplinare inclusive, în cazurile urgențelor psihiatrice;

- implementarea tehnologiilor performante orientate spre asigurarea securității beneficiarului și a calității serviciilor medicale și sociale (utilizarea standardelor, ghidurilor de tratament și protocoalelor clinice aprobate etc.);

- colectarea datelor, crearea și gestionarea eficientă a bazelor de date privind serviciile medicale și sociale prestate și prezentarea, în modul și termenul stabilit, a rapoartelor și informațiilor despre activitatea Centrului.

În condițiile stării de urgență în sănătate publică și epidemiei COVID-19, care a persistat în anul de gestiune, au fost suspendate activitățile de reorganizare a instituțiilor medico-sanitare publice, fiind prioritizată acordarea asistenței medicale de bază și organizarea paturilor pentru pacienții cu COVID.

În conformitate cu prevederile Ordinului comun al MS și CNAM, nr. 492/1139A (modificat prin Ordinul comun nr. 933/255/2021), cu privire la medicamentele compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, pentru tratamentul tulburărilor mentale și de comportament cu evoluție cronică, sunt prevăzute 18 denumiri comune internaționale (DCI). Pentru acoperirea cheltuielilor din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, a fost alocată suma de 21,5 mln lei. De către medicii de familie și medicii specialiști au fost eliberate 107 163 rețete pentru medicamente psihotrope, compensate, de care au beneficiat 20433 persoane.

Conform Ordinului MS nr. 925/2021, privind distribuirea preparatelor medicamentoase procurate centralizat din Programul Național de Sănătate Mintală, au fost distribuite 16 DCI pentru tratamentul tulburărilor mintale cronice și evolutive. Cheltuielile, în sumă de 4 324,0 mii lei, pentru procurarea acestor preparate, au fost acoperite din sursele financiare a Ministerului Sănătății.

Au fost actualizate Standardele de diagnostic și tratament în domeniul sănătății mintale, conform Ordinului MSMPS nr. 953/2020, cu specificarea serviciilor la fiecare nivel de îngrijire.

Concomitent, a fost elaborat Protocolul Clinic Național pentru tratarea COVID-19 revizia VI, inclusiv Anexa nr. 3 „Intervenția de sănătate mintală și psiho-emoțională la pacienții cu COVID-19”, aprobat prin Ordinul Ministrului Sănătății nr.1002/2021.

Totodată:

- prin Ordinul MS nr. 271/2021, a fost aprobat Protocolul clinic standardizat pentru medicii de familie „Demența”, care cuprinde activitățile, în special ale persoanelor de vârstă a treia, de profilaxie a stărilor demențiale, screening-ul, identificarea factorilor de risc și depistarea precoce a tulburărilor mintale, educația pacientului și aparținătorilor, privind demența și probleme de sănătate mintală și altele conform Protocolul. Serviciile specializate, sunt oferite de către echipele multidisciplinare ale CCSM și staționarele specializate conform Protocolului clinic național (PCN 389) „Demența” și alte PCN după caz;

- prin Ordinul MS nr. 271/2021, a fost aprobat Protocolul clinic standardizat pentru medicii de familie „Demența” .

- pe parcursul anului 2021, au fost în proces de formare 20 de specialiști în psihoterapie cognitiv comportamentală (curs care va fi finalizat în februarie 2022). Cursul de psihoterapie cognitiv comportamentală a fost acreditat de către Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie. Prin ordinul MS nr. 223/2017, acest curs a fost promovat pentru 44 de specialiști din domeniul sănătății mintale, psihiatri și psihologi, dintre care 24 în perioada 2019-2021).

În anul 2021, în parteneriat cu platforma youth.md, cu suportul proiectului MENSANA, a fost organizat și desfășurat atelierul ”Depresia și anxietatea în rândul tinerilor. Semnale de alarmă și soluții”.

La acțiunea 3.8. din Planul de acțiuni - **Dezvoltarea și prestarea serviciilor de intervenție timpurie în cadrul fiecărui raion/municipiu**, Ministerul Sănătății, informează următoarele:

Pentru dezvoltarea Serviciului de intervenție timpurie la nivel național, pe parcursul anului 2020, cu suportul specialiștilor Centrului de Intervenție Precoce ”Voinicel”, a continuat instruirea inițială a echipelor de specialiști, care vor activa în cadrul Serviciului ITC, la nivel de teritoriu administrativ. În această perioadă, au fost instruite echipele de specialiști (medici pediatri, neurologi, medici de familie, reabilitologi, asistenți medicali etc.) din 8 raioane: Strășeni, Glodeni, Fălești, Sîngerei, Edineț, Briceni, Ocnița și Dondușeni.

De asemenea, a continuat instruirea specialiștilor pe profiluri: logopezi și psihopedagogi, care activează în cadrul echipelor multidisciplinare, din 11 instituții.

În luna august 2020, a fost deschis Centrul de Intervenție Timpurie în cadrul IMSP Spitalul Raional Florești și Cabinete ale copilului sănătos în 4 Centre de Sănătate din același raion.

La acțiunea 3.9. din Planul de acțiuni - **Dezvoltarea și prestarea serviciilor de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare a copiilor cu tulburări din spectrul autist**, Ministerul Sănătății informează următoarele:

La moment, activează 2 Centre de intervenție timpurie - în mun. Chișinău, Centrul de intervenție precoce „Voinicel” și Secția de intervenție timpurie din mun. Bălți, pentru zona de Nord.

În cadrul realizării prevederilor Memorandumului de înțelegere între MSMPS și ADRA Republica Cehă, ADRA Moldova și SOS AUTISM parteneri de implementare a proiectului “Ajutor pentru copiii cu tulburări de spectru autist (TSA) și alte tulburări genetice din Republica Moldova”, în mun. Chișinău a fost deschis Centrul pentru persoanele cu tulburări din spectru autist A.O „SOS AUTISM”. Centru activează în baza Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului specializat de intervenție în tulburări de spectru autist (aprobat prin HG nr. 234/2019).

La acțiunea 3.10. din Planul de acțiuni - **Acordarea serviciilor de asistență ginecologică, de planificare a familiei și de sănătate reproductivă a femeilor și fetelor cu diferite tipuri de dizabilități**, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Rețeaua de Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor/Youth Clinic, continuă să ajusteze condițiile sale de lucru la nevoile adolescenților cu dizabilități, astfel, conform studiului de autoevaluare a calității SSPT, pentru anul 2021:

-29 din 41 YK, au indicat că Centrul oferă servicii de consiliere și informare on-line (vizibile în registrele activităților) pentru MARA/EVA;

-70% din instituții, au căi de acces la spațiile centrelor;

-30 YK, au fotolii ginecologice ajustabile pentru persoanele la cărucior.

În anul 2021, în pofida crizei pandemice, serviciile au ajuns la un număr mai mare de beneficiari, astfel, de serviciile consultative și instructiv - metodice ale rețelei de 41 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor/Youth Clinic, au beneficiat 206 337 persoane (comparativ

cu anul 2020 - 165895). În cadrul rețelei CSPT, majoritatea beneficiarilor în 2021 (în circa 65,8%) au constituit fete și femeile tinere, peste o 1/5 din ei, fiind din mediu rural.

În perioada de raportare, au beneficiat de servicii – 8 496 de tineri din grupuri vulnerabile (fără supraveghere părintească, din familii vulnerabile, cu nevoi speciale, persoane infectate cu HIV, etc.). În anul 2021, au beneficiat de serviciile consultative ale Centrelor YK (cu circa 30% mai mulți beneficiari, comparativ cu anul 2020 - 5852 tineri).

Serviciile rețelei Youth Clinic, s-au adaptat la condițiile de criză pandemică, prin dezvoltarea serviciilor de consultanță (circa 15 000 de consultații), oferite de către specialiștii YK de la distanță cu implementarea pe larg a metodelor de informare pe rețelele de socializare.

Pe parcursul anului 2021, au beneficiat de consultațiile echipelor multidisciplinare ale centrelor rețelei YK (ginecolog, psiholog, asistent medical, asistent social) 31 205 fete, comparativ, cu 24 508, în anul 2020. În cadrul centrelor, au fost asistate - 5727 cazuri de prevenire a sarcinii nedorite și 931 – a avortului nesigur.

În anul 2021, au beneficiat de instruire și informare, privind problemele prioritare de sănătate și dezvoltare ale tinerilor - 104 775 fete (comparativ cu anul 2020 - 89105 fete).

În aceeași perioadă, au beneficiat de asistență consultativă oferită de echipele multidisciplinare ale centrelor rețelei YK (androlog-urolog, dermato-venerolog, psiholog, asistent social), 14 452 tineri băieți (comparativ cu anul 2020 - 12 096 de băieți).

Au fost asistate, în cadrul centrelor 8 340 cazuri de prevenție a infecțiilor cu transmitere sexuală (comparativ cu - 5 863 în 2020).

Au beneficiat de instruire și informare, referitor la problemele prioritare de sănătate și dezvoltare ale tinerilor - 40 186 băieți.

Au fost efectuate, de către 1 841 cupluri de tineri, vizite de prevenție la centre pre-nupțiale/ pre-concepționale (comparativ cu anul 2020 - 1382).

În cadrul centrelor rețelei YK, au fost distribuite pe parcursul anului 2021, circa 216 mii prezervative (comparativ cu anul 2020-140 mii) și oferite 7 373 folii de pastile contraceptive.

Au fost efectuate 5 349 teste la HIV dintre care 27 au fost pozitive.

Pentru a ajusta serviciile medicale la nevoile adolescenților cu dizabilități, Centrul Neovita cu suportul IPPF EN, a efectuat în 2021 o analiza situațională a nevoilor adolescenților cu dezabilități în educație pentru sănătate. Această analiză situațională a stat la baza elaborării unui program complex de educație pentru sănătate, inclusiv și pentru adolescenții cu nevoi speciale, care va fi pus în aplicare în cadrul rețelei YK din 2022.

La acțiunea 3.11. din Planul de acțiuni - *Asigurarea accesibilității la infrastructura instituțiilor medico-sanitare la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, vâz)*, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

În anul 2021, în cadrul Centrului LOW VISION, au fost consultați 1019 pacienți, inclusiv 251 de copii cu vârsta 0-18 ani.

În total, au fost eliberate 504 dispozitive de corecție optică și ajutor vizual (pentru copii și maturi), în valoare de 650 709,04 lei, inclusiv:

- Lupe electronice, CCTV (Sistem televizat cu circuit închis) - 34 unități;
- Lupe fixe, lupe de mână cu și fără lumină, lupe de buzunar, etc. - 444 unități;

- Telemicroscope, ML Vidi – 35 unități;
  - Ochelari cu magnificare (loup glasses), inclusiv cu filtre spectrale, accesorii - 219.
- Toate dispozitivele de corecție optică și ajutor vizual au fost eliberate gratis.

Organizația „Hjelp Moldova” din Norvegia a donat 331 dispozitive în valoare de 453 270,68 lei, Asociația Obștească „Inimi Solidare” din Moldova a donat 33 unități, în valoare de 197 438,36 lei și 140 de unități în valoare de 197 438,36 lei au fost procurate din mijloacele bugetului de stat.

În anul 2021 din sursele centralizate ale bugetului de stat, au fost procurate 892 aparate auditive în sumă de cca 6372,0 mii lei.

La acțiunea 3.15. din Planul de acțiuni - *Operarea modificărilor și completărilor legislative în vederea includerii unor categorii de cetățeni în lista categoriilor asigurate de către stat (membrii familiilor, care îngrijesc persoane cu dizabilități severe cu vârsta peste 18 ani, persoanele cu dizabilități proprietare de terenuri cu destinație agricolă, cu excepția grădinilor și loturilor pentru legumicultură, indiferent dacă au dat sau nu aceste terenuri în arendă sau folosință pe bază de contract)*, Compania Națională de Asigurări în Medicină, informează următoarele:

Statutul de persoană asigurată în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală (în continuare - AOAM), se obține prin încadrarea persoanei în una din categoriile de persoane asigurate și conferă dreptul de a beneficia de volumul integral de asistență medicală prevăzut în Programul unic al AOAM, acordat de prestatorii de servicii medicale din Republica Moldova, contractați de CNAM.

Guvernul are calitatea de asigurat pentru categoriile de persoane neangajate cu domiciliul în Republica Moldova și aflate la evidența instituțiilor abilitate ale Republicii Moldova, specificate la alin. (4) art. 4, din Legea nr.1585/1998, care prevede categoriile de *persoane cu dizabilități severe, accentuate sau medii*, precum și *persoanele care îngrijesc la domiciliu o persoană cu dizabilitate severă care necesită îngrijire și/sau supraveghere permanentă din partea altei persoane*, cu excepția persoanelor obligate prin lege să se asigure în mod individual.

Totodată, persoanele cu dizabilități severe, accentuate sau medii care, concomitent, fac parte din categoriile de plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, prevăzute la pct. 1 lit. a), b), d) și d¹) din anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002, nu vor achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, de asemenea nu vor achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală din alte drepturi și venituri obținute pentru perioada respectivă (a se vedea alin.(4) din art.23 al Legii nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală).

Obiectivul 4 „Sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 4.1. din Planul de acțiuni - *Asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități, în baza necesităților individuale*, au fost întreprinse următoarele:

Pe parcursul anului 2021, la subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (STOFM) ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), au fost înregistrate 1073 persoane cu dizabilități aflate în căutarea unui loc de muncă, dintre care 459 femei (42,8%).

Cu statut de șomer, au fost înregistrate 610 persoane cu dizabilități (1,6% din numărul total de șomeri înregistrați). Distribuția persoanelor cu dizabilități înregistrate cu statut de șomer, conform tipului de dizabilitate:

- 16 persoane (2,6%) – dizabilitate severă;
- 295 persoane (48,4%) – dizabilitate accentuată;
- 299 persoane (49,0%) – dizabilitate medie.

STOFM, au acordat *servicii de ghidare în carieră* pentru 8634 persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, dintre care 7849 fiind șomeri. Din numărul total de șomeri beneficiari de servicii de ghidare în carieră, 236 reprezintă persoane cu dizabilități (3,0%), dintre care:

- 125 din șomerii cu dizabilități sunt femei;
- 87 tineri cu vârsta între 16-34 ani.

Urmare a serviciilor de ghidare în carieră, 29 de șomeri cu dizabilități au beneficiat de cursuri de formare profesională.

Au absolvit cursurile de formare profesională, gratuite, 22 de persoane cu dizabilități, dintre care 12 femei (55% din nr. total).

În rezultatul implicării în măsuri de ocupare, au fost plasați în câmpul muncii 188 de șomeri cu dizabilități (30,8% din numărul total), dintre care 73 femei.

La acțiunea 4.2. din Planul de acțiuni - Asigurarea cu servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin crearea centrelor de reabilitare profesională, angajarea specialiștilor și formarea profesională a acestora, Ministerul Muncii și Protecției Sociale comunică următoarele:

În conformitate cu art. 24 al Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, persoanele cu dizabilități pot beneficia de servicii de reabilitare profesională, în vederea restabilirii, recuperării sau compensării capacității de muncă a acestora.

Conform, legii menționate reabilitarea profesională se prestează în cadrul instituțiilor și centrelor de reabilitare profesională specializate, la îndreptarea subdiviziunilor teritoriale, în conformitate cu recomandările conținute în Programul individual de reabilitare și incluziune socială.

Astfel, în conformitate Procedura de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități aprobată prin HG nr.1276/2018, Agenția Națională contractează servicii de reabilitare profesională de la furnizori de servicii specializate.

Totodată, Regulamentul privind prestarea serviciilor de reabilitare profesională în cadrul Centrului Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 272/2017, prevede că scopul serviciilor de reabilitare profesională este recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacității de muncă a persoanei cu dizabilități locomotorii, care, din cauza stării de sănătate, în interacțiune cu diverse împrejurări, obstacole și alți factori contextuali în care se

regăsește (factorii de mediu și cei personali), nu își pot desfășura activitatea de muncă conform calificării. Astfel, reabilitarea profesională cuprinde un complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice.

Menționăm că, pe parcursul anului 2021 - 3 șomeri, persoane cu dizabilități au beneficiat de servicii de reabilitare profesională în cadrul CREPOR-lui.

La acțiunea 4.3. din Planul de acțiuni - Stabilirea în legislația cu privire la ocuparea în câmpul muncii a unor măsuri de punere în aplicare a cotei obligatorii la angajarea persoanelor cu dizabilități (5%) prin stimularea angajatorilor care creează, rezervă și adaptează locurile de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv, după caz, acordarea serviciilor de angajare asistată, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, informează următoarele:

Legea nr. 105/ 2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, reglementează măsuri de ocupare, adresate inclusiv grupurilor vulnerabile pe piața muncii, precum: angajarea asistată și adaptarea locului de muncă pentru necesitățile persoanei cu dizabilități, reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități și angajarea asistată a acestora.

Prin modificările operate la Legea nr.105/2018 (adoptate prin Legea nr.137/ 2020), a fost inclus conceptul de angajare asistată pentru persoanele cu dizabilități, având drept scop facilitarea incluziunii persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii.

Urmare a acestor modificări, în anul 2021, Ministerul cu suportul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), a elaborat Procedura de angajare asistată a persoanelor cu dizabilități și standardele minime de calitate pentru prestatorii de servicii sociale de angajare asistată a persoanelor cu dizabilități (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.78/2021), care reglementează servicii de identificare, obținere și menținere a unui loc de muncă remunerat, având ca scop final integrarea durabilă pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități. Serviciile de angajare asistată pot fi procurate de către ANOFM de la prestatorii de astfel de servicii acreditate, conform prevederilor legislației în vigoare.

Actualmente, Asociația „Motivație” din Republica Moldova, este în proces de acreditare în calitate de prestator de servicii de angajare asistată. Concomitent a fost elaborată și Fișa de evaluare a serviciului de angajare asistată a persoanelor cu dizabilități de către Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale. Ulterior acreditării, ANOFM va putea efectiv iniția procedura de achiziționare a serviciilor de angajare asistată și contracta prestatorii de servicii.

În contextul implementării acestei proceduri, ministerul a elaborat Ghidul metodologic privind angajarea asistată a persoanelor cu dizabilități, care reprezintă documentul suport pentru prestatorii de servicii de angajare asistată, care vor presta aceste servicii (Ordinul ministrului nr.715 din 29 iulie 2021 cu privire la aprobarea Ghidului metodologic privind angajarea asistată a persoanelor cu dizabilități).

Astfel, în anul 2021, în scopul aplicării art.38 din Legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, ministerul cu suportul GIZ Moldova, a realizat Sondajul privind dispozitivele și echipamentele de asistență pentru locurile de muncă ale persoanelor cu dizabilități, în contextul identificării echipamentelor și dispozitivelor necesare pentru adaptarea locurilor de muncă a persoanelor cu dizabilități. În

baza rezultatelor sondajului și cu suportul OMS, Ministerul va elabora o listă a dispozitivelor și echipamentelor de asistență pentru locurile de muncă ale persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova, care vor fi subvenționate de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

În scopul prevenirii șomajului, creșterii șanselor de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă ANOFM, conform prevederilor Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă, implementează prin intermediul STOFM măsuri active de ocupare a forței de muncă acordate beneficiarilor săi, inclusiv persoanelor cu dizabilități.

Una dintre măsurile prevăzute, este angajarea subvenționată, inclusiv în cazul adaptării locului de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, care prevede oferirea de subvenții angajatorilor care angajează persoane cu statut de șomer înregistrate la STOFM. Astfel, în anul 2021 în scopul facilitării integrării acestora în câmpul muncii, 59 persoane cu dizabilități au fost angajate în rezultatul subvenționării locurilor de muncă din totalul de 382.

Din aceștia: 27 persoane (45,8%) au dizabilitate accentuată, 29 persoane (49,2%) - dizabilitate medie și 3 persoane - dizabilitate severă (5,1%).

Încadrate în câmpul muncii, prin intermediul acordării subvențiilor pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități au fost 3 persoane cu dizabilități

La acțiunea 4.4. din Planul de acțiuni - *Organizarea și desfășurarea de evenimente care au drept scop promovarea ocupării în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a măsurilor de sensibilizare a angajatorilor, organizațiilor sindicale și patronatelor privind dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități, nediscriminarea la angajare, accesibilitatea și acomodarea rezonabilă a locului de muncă*, ANOFM informează următoarele:

În scopul promovării ocupării forței de muncă și a incluziunii în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, ANOFM a implementat servicii și măsuri de ocupare a forței de muncă. Astfel, au fost organizate seminare informative despre oportunitățile și măsurile de ocupare a forței de muncă prestate de STOFM, locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare a acestora. Totodată, au fost organizate seminare de ghidare în carieră, activități de recrutare și activități organizate în teritoriu în comun cu reprezentanți ai serviciilor publice desconcentrate și descentralizate, inclusiv cu agenții economici. Agenții economici și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, au fost informați despre măsurile de promovare a ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, respectiv, despre măsurile active de ocupare implementate, printre care subvenționarea angajatorilor care angajează persoane cu dizabilități din rândurile șomerilor și acordarea subvențiilor pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități. În acest sens, au fost organizate 162 de activități de recrutare, unde persoanele cu dizabilități au putut primi informații referitor la cele 4241 locuri vacante, oferite de către 254 angajatori.

Suplimentar, STOFM au organizat 426 de seminare de informare cu participarea a 1037 agenți economici și 3005 persoane în căutarea unui loc de muncă, inclusiv șomeri cu dizabilități.

Pentru mediatizarea măsurilor de subvenționare a locurilor de muncă, cu suportul partenerilor ILO, au fost elaborate pliante informative și repartizate către STOFM, filmulețe de promovare a măsurii de subvenționare a locurilor de muncă și stabilite canalele de promovare a acestora.

Pe parcursul anului 2021, Centrul de apel al ANOFM, a înregistrat 6647 de apeluri, iar informațiile care s-au oferit prin intermediul liniei telefonice, s-au referit la serviciile prestate de STOFM, modalitățile de căutare a unui loc de muncă, obligațiile și drepturile persoanelor înregistrate la STOFM și alte informații despre piața muncii.

Inspectoratul de Stat al Muncii informează că, pentru promovarea ocupării în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, în cadrul controalelor efectuate de către inspectorii de muncă la 971 unități, cu efectivul de personal de 20 și mai mulți salariați, au fost desfășurate activități de informare și sensibilizare a conducătorilor, asupra respectării prevederilor art.34 din Legea nr.60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, respectiv:

- modalitatea de plasare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- respectarea duratei reduse a timpului de muncă și normelor de producție;
- acordarea concediului de odihnă plătit și a concediului suplimentar fără plată ș.a.

În cazul depistării abaterilor de la prevederile legale, inspectorii de muncă au înaintat conducătorilor unităților supuse controlului prescripții pentru conformarea la prevederile legii nominalizate. La 306 unități, în perioada efectuării controlului, își desfășurau activitatea 1067 persoane cu dizabilități.

Angajatori care aplică prevederile legale privind angajarea persoanelor cu dizabilități:

- la 145 unități, au fost rezervate 594 locuri de muncă;
- la 204 unități, există registrul de evidență a cererilor de angajare a persoanelor cu dizabilități;
- 158 unități, au informat Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă despre locurile de muncă rezervate.

Obiectivul 5 “Sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală”

La acțiunea 5.1. din Planul de acțiuni - *Asigurarea accesibilității secțiilor de votare, a materialelor electorale și a procedurilor de vot la necesitățile persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități*, de către autoritatea responsabilă, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

În calitatea sa de organ de stat, constituit pentru organizarea și desfășurarea alegerilor, Comisia Electorală Centrală întreprinde în permanență acțiuni menite să asigure condiții egale de participare la procesul electoral al persoanelor cu dizabilități. Astfel, în procesul de organizare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, conform prevederilor Instrucțiunii cu privire la asigurarea infrastructurii secțiilor de votare, aprobată prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2625/2014, fiecare secție de votare a fost dotată cu o cabină pentru persoane cu dizabilități locomotorii, iar la cererea organelor administrației publice locale, stocurile secțiilor de votare au fost completate cu 11 cabine de vot, de tipul menționat.

În vederea facilitării procesului de votare pentru persoanele cu dizabilități de vedere și în scopul respectării prevederilor pct. 11 din Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4463/2016, secțiile de votare constituite pentru scrutinul parlamentar anticipat au fost asigurate cu: 1374 lupe (asigurată proporția de 70%); 2200 plicuri-șablon pentru buletine de vot (asigurată proporția de 100%), pentru care s-au cheltuit 95 de mii de lei; 11000 rigle electorale (asigurată proporția de 100%), pentru care s-au cheltuit 52,8 mii de lei.

Plicul-șablon este executat dintr-un material flexibil, deschizătura este pe partea stângă, are aceeași lungime ca și buletinul de vot obișnuit, pe partea superioară sunt tipărite cu cifre arabe și imprimare alături, în limbaj Braille, numerele de ordine ale concurenților așa cum sunt aranjați în buletinul de vot, iar în partea dreaptă sunt perforații speciale pentru aplicarea ștampilei „Votat”.

La alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, conform datelor din rapoartele întocmite de consiliile electorale, la votare au participat 4 013 persoane cu diferite tipuri de dizabilități.

În scopul asigurării condițiilor pentru buna desfășurare a alegerilor locale noi, stabilite pentru data de 21 noiembrie 2021 și pentru implementarea prevederilor cu referire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități, Comisia a subliniat că secțiile de votare, urmează să fie amplasate în spații aflate la parterul clădirilor, în locuri publice accesibile, traseele stradale către acestea să faciliteze accesul persoanelor în etate și celor cu dizabilități, iar spațiul secției de votare să permită o cât mai bună organizare și desfășurare a operațiunilor electorale.

Astfel, respectând prevederile actelor normative menționate, spațiile secțiilor de votare, au fost amenajate corespunzător rigorilor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități, pentru asigurarea participării, în mod egal, la toate procesele electorale, acestea fiind organizate în spații publice accesibile (școli, licee, grădinițe, case de cultură, biblioteci etc.).

Pentru asigurarea respectării cadrului normativ vizat, în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor locale noi din 21 noiembrie 2021, Comisia a asigurat aplicarea următoarelor măsuri:

- fiecare secție de votare, din cele 88 constituite, a asigurat persoanele cu dizabilități cu lupe, rigle electorale, iluminare suplimentară în cabina de vot. Au fost, de asemenea, întreprinse și alte măsuri care au permis persoanelor cu dizabilități de vedere accesul la procesul electoral;

- fiecare secție de votare a fost asigurată cu câte cel puțin o cabină de vot accesibilă pentru alegătorii cu dizabilități locomotorii.

La acțiunea 5.2. din Planul de acțiuni - *Publicarea informației (format video, audio, tipar) cu privire la alegeri și concurenții electorali, în format accesibil și ușor de înțeles pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz,văz) și intelectuale*, de către Consiliul Audiovizualului, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

În anul 2021, Consiliul Audiovizualului a monitorizat dreptul de acces al persoanelor cu deficiențe de auz și vâz la programe audiovizuale de știri, în special în campania electorală.

Astfel, la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, Consiliul a monitorizat buletinele de știri a 15 furnizori de servicii media audiovizuale TV: „Moldova-1”, „Jurnal TV”, „Primul în Moldova”, „PRO TV Chișinău”, „Canal 2”, „Canal 3”, „Prime”, „Publika TV”, „NTV Moldova”, „TV 6”, „TVR Moldova”, „TV 8”, „BTV”, „10 TV”, „RTR Moldova”. Furnizorii de servicii media audiovizuale supuși monitorizării au interpretat în limbaj mimico-gestual sau prin titrare sincron cel puțin un program audiovizual de știri din timpul zilnic de emisie, asigurând accesul persoanelor cu deficiențe de auz prin interpretarea în limbaj mimico-gestual a buletinelor de știri.

Rezultatele monitorizării au atestat că în perioada, 12 iunie – 11 iulie 2021, posturile de televiziune „Moldova-1”, „10 TV”, „Prime”, „TVR Moldova”, „TV 6”, „CANAL 2”, „CANAL 3”, „TV8”, „Jurnal TV”, „RTR Moldova”, „BTV” și „PRO TV CHIȘINĂU”, au asigurat, cel puțin, în cadrul unui buletin informativ, accesul la informație a persoanelor hipoacuze, în mare parte prin subtitrare sincron, cu excepția postului de televiziune „Publika TV”, fapt pentru care a fost sancționat cu avertizare publică.

Totodată, este de menționat că spoturile electorale, elaborate de Comisia Electorală Centrală mediatizate de furnizorii de servicii media audiovizuale pe perioada campaniilor electorale, sunt difuzate în limbaj mimico-gestual.

Comisia Electorală Centrală informează că, în partea ce ține de publicarea informației (format video, audio, tipar) cu privire la alegeri, a fost elaborat Ghidul alegătorului pentru alegerile parlamentare anticipate din iulie 2021 și în format Braille. Totodată, în cadrul campaniei de informare cu privire la scrutinul parlamentar, materialele video elaborate de către CEC, au fost însoțite de traducere simultană în limbaj mimico-gestual.

Cu privire la concurenții electorali, toată informația a fost plasată în timp util și rezonabil pe pagina oficială a Comisei Electorale Centrale, site-ul fiind accesibil și adaptat tehnic pentru persoanele cu deficiențe de vedere.

La acțiunea 5.3. din Planul de acțiuni - *Elaborarea, aprobarea și organizarea cursurilor de instruire a funcționarilor electorali, a concurenților electorali și jurnaliștilor privind asigurarea accesibilității procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități*, Centrul de instruire continuă în domeniul electoral comunică următoarele:

Subiectul accesibilității procesului electoral a fost abordat în cadrul a două seminare regionale¹ desfășurate de Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) pe lângă Comisia Electorală Centrală în parteneriat cu Asociația „MOTIVAȚIE” în cadrul proiectului „Cetățenii cu abilități votează pentru o țară fără dizabilități”, pentru a motiva persoanele cu diferite tipuri de dizabilități din raioanele Șoldănești și Leova să-și exercite dreptul la vot. Participanții au fost informați despre ciclul electoral, modalitățile de implicare a cetățenilor în procesul electoral, procedura de vot, atribuțiile organelor electorale și măsurile întreprinse de acestea pentru asigurarea dreptului la vot persoanelor

cu dizabilități. La evenimentele organizate în cele două raioane au participat 21 de persoane cu dizabilități.

Programele de instruire pentru funcționarii electorali din cadrul organelor electorale inferioare au fost modificate prin includerea unei sesiuni dedicate accesibilității procesului electoral, în cadrul căreia sunt prezentate normele legale aplicabile domeniului (cu accent pe regulamentele și instrucțiunile CEC) și evidențiate măsurile pe care trebuie să le întreprindă funcționarii electorali în vederea amenajării secției de votare (dotarea cu echipament special și asigurarea unui circuit corect) și asigurării tuturor condițiilor de exercitare a dreptului la vot în ziua votării. În cadrul sesiunii de instruire, participanții au făcut schimb de experiență, prezentând situațiile cu care s-au confruntat și soluțiile pe care le-au identificat.

În total, pe parcursul anului 2021, în cadrul scrutinului parlamentar din 11 iulie 2021 și alegerilor locale noi din 21 noiembrie, 7 314 funcționari au beneficiat de instruirea desfășurată de CICDE, pe subiectul accesibilității procesului electoral.

În vederea informării actorilor electorali referitor la subiectul accesibilității procesului electoral, în anul 2021 a fost elaborat un curs de instruire la distanță pe platforma e-learning.cicde.md (curs moderat), care va fi disponibil publicului în anul 2022.

La acțiunea 5.4. din Planul de acțiuni - *Asigurarea progresivă de către instituțiile responsabile de obiectivele culturale, turistice, sportive și de petrecere a timpului liber a accesibilității la infrastructură și la evenimente pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități, precum și susținerea sportivilor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu alți sportivi*, Ministerul Culturii informează următoarele:

Muzeul Național de Istorie a Moldovei a asigurat accesul persoanelor cu dizabilități în toate spațiile expoziționale prin dotările tehnice existente: rampă de acces în muzeu pe treptele principale, două platforme electrice pentru persoane cu deficiențe locomotorii (o platformă asigură accesul la spațiile expoziționale și blocul sanitar, aflate la subsolul muzeului și o platformă asigură accesul de la parter la etaj).

În cadrul proiectului „*Acces egal, bazat pe drepturile omului, al persoanelor cu dizabilități de vedere și auz la patrimoniul muzeal*”, implementat de Alianța INFONET precum și în parteneriat cu A.O. „Asociația Surzilor din Republica Moldova” și „Centrul Național de Informare și Reabilitare” al A.O. „Asociația Nevăzătorilor din Moldova”, cu suportul financiar al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, în cadrul *Programului de proiecte culturale desfășurate de organizațiile necomerciale 2020*, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, a realizat accesibilizarea Sălii nr. 2 „Natura”, pentru persoanele cu dizabilități de vedere și auz. Prin metoda audio descripției, a fost înregistrat textul despre principalele complexe naturale din țară: Înălțimile Nistrului, Codrii, Bălțile și Stepă.

Muzeul Național de Artă a Moldovei, a definitivat lucrările de restaurare a blocului central "Dadiani", tranșa 2, care include grupuri sanitare, echipamente pentru transportarea persoanelor cu dizabilități, inclusiv ascensor, care asigură accesul la patru etaje. Clădirea a fost dată în folosință în luna septembrie, anul 2021, astfel accesul persoanelor cu dizabilități este asigurat în toate sălile de expoziții.

În scopul sporirii gradului de vizitare a persoanelor cu dizabilități a Rezervației Cultural - Naturale „Orheiul Vechi”, au fost instalate 2 rampe de acces în incinta Muzeului de Arheologie și Antropologie, astfel oferind acces către sălile de expoziții.

Teatrul Dramatic de Stat pentru Tineret "С улицы Роз" Iurie Harmelin, a asigurat accesul persoanelor cu necesități speciale în incinta instituției, astfel:

- montarea rampei de acces;
- asigurarea cu bilete gratuite a persoanelor cu dizabilități la spectacole;
- lansarea și prezentarea spectacolelor adaptate la cerințele speciale ale persoanelor cu dizabilități, în scopul promovării participării active la viața culturală a comunității;
- desfășurarea concertului „Suntem copiii orașului mare...”, în regia dnei O. Sofrikova, accesibil persoanelor cu dizabilități de auz prin interpretare în limbajul mimico-gestual.

Întreprinderea de Stat Organizația Concertistică și Impresariat „Moldova Concert”, în colaborare cu reprezentanții A.O. „Asociația Nevăzătorilor din Moldova”, A.O. „Organizația Veteranilor din Republica Moldova”, A.O. „Uniunea Veteranilor și Invalizilor Muncii”, Centrul de plasament al copilului „Regina Pacis”, Direcția municipală pentru protecția copilului, au oferit suport în procesul de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, prin oferirea biletelor, membrilor organizațiilor menționate supra pentru spectacolele organizate în incinta Palatului Național „Nicolae Sulac” și a Circului.

Centrul de Cultură și Artă „Ginta Latină”, a asigurat persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora, participarea la manifestările culturale, asigurându-le acces gratuit în proporție de 5% din numărul total de locuri, cu respectarea cerințelor Comisiei Naționale de Sănătate Publică.

La acțiunea 5.5. din Planul de acțiuni - *Implicarea persoanelor cu dizabilități în procesul de organizare a activităților și măsurilor culturale, sportive și de divertisment*, Ministerul Educației și Cercetării, informează următoarele:

Pe perioada anului 2021, complexe sportive publice ale Centrului sportiv de pregătire a loturilor naționale, Manejului de Atletică Ușoară, Școlii sportive specializate de tenis, Școlii sportive specializate de haltere, mun. Chișinău, au fost accesibile pentru persoanelor cu dizabilități. Ministerul Educației și Cercetării în colaborare cu Comitetul Paralimpic și alte 4 federații, asigură condiții dezvoltării sportului pentru persoanele cu dizabilități, prin organizarea diverselor competiții atât naționale și internaționale.

Anual, ministerul alocă circa 2 mln lei pentru aceste Complexe sportive.

Totodată, anual, sunt organizate un șir de activități sportive publice cu implicarea persoanelor cu dizabilități.

Suplimentar, în cadrul Muzeului Național de Istorie a Moldovei (MNIM), sunt angajate 9 persoane cu dizabilități, care în condiții de egalitate își desfășoară activitatea în sectoarele: restaurare (3 unități), expoziții (1 unitate), gospodărire (2 unități), istorie și muzeografie (2 unitate).

Muzeul Național de Istorie a Moldovei a organizat un șir de evenimente/activități pentru persoanele în dificultate și cu nevoi speciale, inclusiv - 8 educative și 2 culturale, pentru 265 de persoane:

- la 16 ianuarie, A.O. Keystone Moldova, în colaborare cu MNIM, a organizat Ședința comună, în cadrul căreia au participat 15 tineri cu dizabilități la care a fost stabilit un plan

de activități cu caracter de informare, capacitate și suport pentru persoanele cu nevoi speciale;

- în perioada mai - iunie, 2021, au fost organizate 5 vizite ghidate gratuit pentru persoanele din evidența Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului (55 persoane);

- la 5 iunie, a fost organizat „*Balul talentelor. Concursul Miss și Mister Copilărie 2020-2021*”, ediția a II-a – eveniment dedicat Zilei Internaționale a Copilului. Eveniment, organizat în colaborare cu A.O. „Sunshine”, pentru copiii cu sindrom Down, desfășurat în curtea muzeului. Evenimentul organizat a avut ca invitați, artiștii: Georgeta Voinovan & Crescendo, Adrian Ursu, Serj Kuzencoff, Aurel Chirtoacă, Corina Țepeș și Costi Burlacu, formația SunStroke Project, clovnul Veaceslav Iacovlev ș.a. Total participanți, au fost 140 persoane;

- la 31 iulie, A.O. Keystone Moldova în colaborare cu MNIM, a organizat Ședința de grup „*Convenția ONU. Drepturile Persoanelor cu dizabilități*”, la care au participat 9 persoane cu nevoi speciale. În paralel, pentru participanți a fost realizat și un ghidaj gratuit în sălile muzeului;

- la 31 octombrie, s-a desfășurat maratonul caritabil de ciclism „*Noi putem! Мы можем! We can!*”, organizat în contextul Lunii sensibilizării și conștientizării umane față de persoanele cu Sindrom Down. Invitați speciali ai evenimentului au fost bicicliștii Emilie și Dawy Sanches din Franța (membrii proiectului Bikeup&Down), membrii Federației de Ciclism din Republica Moldova și clovnul Veaceslav Iacovlev.

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a organizat ateliere de ceramică pentru persoanele cu dizabilități, cu ajutorul meșterilor populari Ruslan și Lilian Scutelnic. La ateliere au participat un număr limitat de persoane, din cauza restricțiilor impuse de pandemie, totuși atelierul a fost transmis online, au fost realizate înregistrări explicative audio pentru persoanele cu dizabilități de vedere. Pentru persoanele cu dizabilități de auz, a fost realizată translarea în limbajul mimico-gestuală. În colaborare cu Alianța INFONET și Asociația Surzilor din Republica Moldova, a fost realizată subtitrarea mai multor filme, precum:

- „*Ekvtime: omul lui Dumnezeu*”, film documentar;
- „*Dimitrie Cantemir*”, film artistic;
- „*Călărași - un ținut la poarta raiului*”, film etnografic;
- „*Maria Mirabela*”, film animat;
- „*Țigănești-Kurgan-Țigănești*”, desen animat.

În scopul accesibilizării patrimoniului muzeal pentru persoanele cu dizabilități de vedere, a fost editat Ghidul Expoziției permanente „*Omul. Natura. Cultura*” în limbajul Braille. Cărțile au fost donate, prin intermediul serviciului Poșta Moldovei, organizațiilor teritoriale pentru persoanele cu dizabilități din toate raioanele Republicii Moldova.

A fost completată colecția muzeală cu machete ale exponatelor din expoziția de bază a Muzeului: piese etnografice din ceramică, fibre vegetale, lemn, fier, dar și din colecția patrimoniului natural: păsări și animale împăiate. Machetele pieselor au fost realizate de către meșterii populari și de către taxidermiști, astfel creând o oportunitate mai bună de a promova meșteșugurile tradiționale. Aceste exponate pot fi cunoscute prin atingere, pot fi utilizate în cadrul atelierelor și lecțiilor tematice cu persoanele cu necesități speciale

Rezervația Cultural - Naturală „Orheiul Vechi”, în cadrul Zilelor Europene ale Patrimoniului, ediția 2021, a implicat și copii din centrele de plasament din țară în activitățile planificate. Pentru a exclude stigmatizarea și marginalizarea copiilor cu nevoi speciale din localitățile zonei Orheiul Vechi, a fost organizat transport pentru 5 copii cu dizabilități la evenimentele HUB Cultural 2021 (desfășurat la data de 26 august 2021) și la concertul „Colindăm, colindăm iarna”, organizat în luna decembrie 2021.

Pentru asigurarea dreptului la informație, pe platforma de Belvedere, a fost instalat un pupitru cu informație despre patrimoniul cultural al Rezervației Cultural - Naturale „Orheiul Vechi”, realizat în sistemul Braille, destinat nevăzătorilor.

La acțiunea 5.6. din Planul de acțiuni - Elaborarea, aprobarea și organizarea instruirilor tematice a colaboratorilor din domeniile culturii, sportului, turismului privind accesibilitatea, acomodarea rezonabilă a evenimentelor și nediscriminarea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități, Ministerul Culturii informează că în cadrul ședințelor de lucru a Teatrului Dramatic de Stat pentru Tineret "С улицы Роз" Iurie Harmelin, fost examinat subiectul drepturilor persoanelor cu dizabilități și elaborate măsuri destinate integrării persoanelor cu necesități speciale în activitatea instituției.

Obiectivul 6 „Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități”

La acțiunea 6.1. din Planul de acțiuni - Elaborarea și aprobarea normativelor și standardelor privind accesibilitatea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații, de către autoritățile publice responsabile de domeniile respective, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, comunică următoarele:

Normativele tehnice naționale, care reglementează domeniul de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, sunt:

- NCM C.01.06:2014 - Cerințe generale de securitate pentru obiectele de construcție la folosirea și accesibilitatea lor pentru persoanele cu dizabilități;

- CP C.01.02:2018 „Clădiri și construcții. Prevederi generale de proiectare cu asigurarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități”;

- CP C.01.10:2018 „Mediul locuibil cu elemente sistematizate, accesibile pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”;

- CP C.01.11:2018 „Clădiri și construcții publice, accesibile pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”;

- CP C.01.12:2018 „Clădiri și încăperi cu locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”;

- CP C.01.13:2018 „Mediu urban. Reguli de proiectare accesibile pentru persoane cu dizabilități”.

Subsidiar, informăm că în anul 2022 se preconizează elaborarea altor 3 documente normative în domeniu.

La acțiunea 6.2. din Planul de acțiuni - Efectuarea de către fiecare instituție publică a evaluării gradului de accesibilitate a infrastructurii, în baza unui chestionar

tehnic elaborat și aprobat de către autoritățile responsabile de domeniul construcțiilor Agenția pentru Supraveghere Tehnică, comunică următoarele:

Prin Ordinul Ministerului Economiei și Infrastructurii, a fost elaborată Lista de verificare nr.2.2.7/AST, privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități care conține 34 de întrebări ce cuprind toate aspectele privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, precum – Cerințe privind căile de circulație pietonală (clădiri, trotuare, treceri de pietoni, zone, parcuri, alei, locuri de acces cartiere și ogrăzi), - Intersecțiile și trecerile de pietoni, - Stațiile de transport public - Parcăriule.

Totodată, în conținutul Listei de verificare nr.2.2.2/AST, privind respectarea cerințelor la proiectarea construcțiilor de către întreprinderile/instituțiile de proiectare, a fost prevăzută verificarea aspectului privind, corespunderea documentației de proiect elaborate prevederi de adaptare a obiectivelor la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

Referitor la acțiunile de control întreprinse de către Agenția pentru Supraveghere Tehnică, informăm că, potrivit Planului de Activitate pentru anul 2021, reprezentanții Agenției, au întreprins mai multe acțiuni de control, privind asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la obiectivele de infrastructură (clădiri, drumuri, obiective de menire social-culturală și alte destinații sociale).

Astfel, în perioada anului 2021, au fost efectuate în total – 272 controale, inclusiv:

- la etapa de exploatare - 213 controale;
- în fază de execuție - 59 controale;
- acordate 92 de prescripții.

La acțiunea 6.3. din Planul de acțiuni - *Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe naționale și locale în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind asigurarea accesibilității persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități*, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale a întreprins următoarele acțiuni:

Accesibilitatea persoanelor cu dizabilități la drumuri, este reglementată prin normativul NCM D.02.01:2015 „Proiectarea drumurilor publice”.

Pe parcursul anului 2021 au fost:

- construite trotuare cu o lungime de 6,79 km;
- renovate 1880 treceri pietonale;
- instalate 7 pavilioane de așteptare a călătorilor.

Complementar, Agenția Națională Transport Auto (ANTA), în calitate de organ de control în domeniul transporturilor, a atenționat toți operatorii de transport rutier înregistrați în Republica Moldova, care prestează servicii de transport rutier de persoane, prin servicii regulate și în regim de taxi contra cost, despre obligativitatea respectării prevederilor art.20 alin. (1) și (2) din Legea nr.60/2012 cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, în partea ce ține de adaptarea mijloacelor de transport în comun, aflate în circulație conform necesităților persoanelor cu dizabilități locomotorii (ghidarea manuală), precum și despre obligația operatorilor de taxi de asigurare cu cel puțin o mașină adaptată transportului persoanelor cu dizabilități, care utilizează fotoliul rulant.

Suplimentar, ANTA a punctat că constituie discriminare refuzul conducătorului de taxi de a asigura transportul persoanei cu dizabilități și al dispozitivului de mers, iar dispozitivul este transportat gratuit, fără aplicarea unor taxe suplimentare.

În prezent, pe teritoriul mun. Chișinău, activează 6 unități de transport în regim de taxi, adaptate pentru necesitățile persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, iar tarifele aplicate pentru prestarea serviciilor, sunt standarde pentru toți pasagerii transportați.

În același timp, potrivit statisticilor interne, în mediu sunt recepționate câte 5-7 plasări de comandă pe zi, pentru unitățile de transport adaptate.

Concomitent, informăm că inspectorii ANTA, în cadrul controalelor planificate, efectuate în baza Legii nr.131/2012, privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, verifică permanent respectarea obligațiilor prevăzute în art.20, alin. (1) și (2) din Legea nr.60/2012, de către operatorii de transport rutier, iar în caz de nerespectare de către aceștia a obligațiilor vizate, sunt atrași la răspundere contravențională, conform prevederilor art.2211 al Codului contravențional.

În acest sens, este de menționat că, potrivit informației din extrasul din baza de date a Agenției, ce conține informația despre procesele-verbale întocmite cu privire la contravenții, pentru încălcarea legislației privind asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun, 9 operatori de transport rutier au fost atrași pe parcursul anului 2021 la răspundere contravențională, în conformitate cu prevederile art.2211 al Codului contravențional, fiind aplicate amenzi în mărime de 1740 u.c.

Subsecvent, evocăm că ANTA continuă verificarea și asigurarea respectării de către operatorii de transport rutier, ce prestează servicii de transport de persoane în regim de taxi contra cost, a obligațiilor prevăzute în Codul transporturilor rutiere nr.150/2014 și Legea nr.60/2012.

La acțiunea 6.4. din Planul de acțiuni - Asigurarea controlului, evaluării și monitorizării de către autoritățile publice responsabile de domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației comunică următoarele:

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, a stabilit cerințele și măsurile pentru ca utilizatorii cu dizabilități să beneficieze de acces echivalent la serviciile de comunicații electronice accesibile publicului, fiind aprobate prin Hotărârea Consiliului de Administrație nr.58 din 14.12.2018. Potrivit acestui act normativ, în vigoare din 01.04.2019, furnizorii de comunicații electronice au obligația implementării atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, a reglementării respective și să asigure posibilitatea utilizatorilor finali, persoane cu dizabilități de a alege și de a beneficia de servicii calitative, adaptate nevoilor lor, în condiții egale. (<https://anrceti.md/files/filefield/HCA%20nr.%2058%20din%2014.12.2018.pdf>)

Astfel, serviciile obiectului actului de reglementare, sunt:

1) accesul la serviciile de comunicații electronice accesibile publicului, furnizate la puncte fixe sau cu mobilitate redusă (telefonie, acces la Internet, transmisie sau retransmisie a serviciilor de programe audiovizuale), inclusiv accesul la serviciile de urgență;

2) accesul la serviciile de comunicații electronice accesibile publicului, furnizate la puncte mobile (telefonie, acces Internet, transmisie sau retransmisie a serviciilor de programe audiovizuale), cu excepția celor furnizate prin intermediul punctelor de acces wireless publice (zone publice Wi-Fi gratuite), inclusiv accesul la serviciile de urgență.

Pentru a asigura accesul familiilor social vulnerabile (inclusiv a persoanelor cu dizabilități) la programele de televiziune după tranziția la televiziunea digitală terestră, în anul 2021, în conformitate cu pct. 5.3.3. din Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.235/2021, a fost inițiată elaborarea proiectului hotărârii de Guvern cu privire la dotarea cu convertoare pentru televiziunea digitală terestră a familiilor defavorizate beneficiare de ajutor social. Potrivit prevederilor proiectului, până la sfârșitul anului 2022 vor fi dotate cu convertoare toate familiile beneficiare de ajutor social, care nu au primit în cadrul etapelor precedente (în anii 2018-2019 și 2020), cu aceste dispozitive fiind dotate cca. 23 mii de familii eligibile. Totodată, în scopul asigurării dotării gratuite cu convertoare a familiilor defavorizate beneficiare de ajutor social, care nu au reușit să depună cererile în anii precedenți, în Legea bugetului de stat pentru anul 2022, au fost prevăzute mijloace financiare în suma de 4,5 mln. lei.

Suplimentar, informăm că cca. 98% din populația țării (inclusiv persoanele cu dizabilități) pot recepționa gratuit semnalul multiplexului A de televiziune digitală terestră cu acoperire națională, prin care se pot viziona mai multe posturi TV (pe parcursul anului 2021 numărul acestora în diferite luni varia de la 12 până la 8 posturi TV) din spațiul audiovizual național, inclusiv postul TV public „Moldova 1”. Capacitatea tehnică maximă a multiplexului A, permite difuzarea până la 18 posturi TV.

În același timp, pe parcursul anului 2021, S.A. „Moldtelecom” a continuat prestarea pachetului „Înlesniri”, care conține 700 minute pentru convorbirile locale prin rețelele de telefonie fixă a acestei companii, incluse în abonament, pentru toate persoanele cu dizabilități și alte categorii social-vulnerabile ale populației.

Reieșind din angajamentele internaționale (art.16 al Convenției poștale universale, ratificată prin Legea nr.44/2018) trimerile poștale adresate nevăzătorilor și prizonierilor de război sunt scutite de toate taxele poștale, cu excepția suprataxelor aeriene, trimerile poștei de scrisori, coletele poștale și trimerile serviciilor poștale de plată adresate prizonierilor de război sau expediate de către aceștia. Coletele sunt admise cu scutire de taxe poștale până la greutatea de 5 kilograme. Limita de greutate este extinsă la 10 kilograme pentru trimerile al căror conținut este indivizibil și pentru cele care sunt adresate unui lagăr sau oamenilor săi de încredere pentru a fi distribuite prizonierilor. Toate trimerile pentru nevăzători, expediate către sau de către o organizație pentru persoane nevăzătoare sau expediate către sau de către o persoană nevăzătoare, sunt scutite de toate taxele poștale, cu excepția suprataxelor aeriene.

Este de menționat că, potrivit art. 23 și art. 24 din Legea comunicațiilor poștale nr.36/2016, finanțarea serviciilor poștale prestate gratuit pentru nevăzători și prizonieri de război, se efectuează din bugetul de stat. Furnizorul de serviciu poștal universal este obligat să asigure furnizarea serviciilor gratuite pentru nevăzători și prizonieri de război.

În acest sens, alocația bugetară, se acordă de către Ministerul Finanțelor după ce furnizorul de serviciu poștal universal, prezintă raportul pentru anul precedent privind serviciile poștale prestate gratuit pentru anul precedent privind serviciile poștale prestate

gratuit pentru nevătători și prizonieri de război și solicită compensarea tarifelor nepercepute de la utilizatori.

În acest scop, în Legea bugetului de stat pentru anul 2021, nr. 258/2020, a fost prevăzută suma de 45 600 lei, pentru prestarea gratuită de către Î.S. „Poșta Moldovei” a serviciilor poștale pentru nevătători și prizonieri de război.

La acțiunea 6.5. din Planul de acțiuni - *Formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, inclusiv în cadrul instituțiilor de învățământ de profil*, Ministerul Educației și Cercetării, comunică că în temeiul autonomiei universitare, instituțiile de învățământ superior sunt responsabile de elaborarea și actualizarea Curriculei universitare, în conformitate cu recomandările în domeniu și schimbările pe piața muncii.

În context, 6 instituții de învățământ superior din Republica Moldova pregătesc specialiști în cadrul programelor de formare inițială, în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor.

La acțiunea 6.6. din Planul de acțiuni - *Organizarea măsurilor de informare și sensibilizare a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, precum și a conceptelor de design universal și adaptare rezonabilă*, Ministerul Economiei și Infrastructurii, comunică că anual, sunt desfășurate cursuri destinate formării profesionale inițiale și continue a proiectanților și verficatorilor de proiecte, cuprinse la disciplina „Accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități”, desfășurate de către reprezentanții Centrului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități.

Obiectivul 7 „Asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție”

La acțiunea 7.2. din Planul de acțiuni - *Monitorizarea aplicării prevederilor Legii nr. 66/2017 și a măsurilor de ocrotire judiciară/suport (cu instituirea la necesitate a unei autorități responsabile)*, Ministerul Justiției informează că, în perioada de raportare de către instanțele de judecată au fost soluționate 380 de cereri de instituire, reînnoire sau revocare a unei măsuri de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, tutelă sau curatelă).

La acțiunea 7.5. din Planul de acțiuni - *Asigurarea accesibilității la infrastructură, la informație și comunicare pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități prin elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a unor programe instituționale în cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale)*, de către autoritățile responsabile, au fost întreprinse următoarele:

Conform datelor prezentate de către Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, în anul 2021 au fost instalate balustrade și rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități, la Judecătoria Orhei (sediul central) și Judecătoria Ungheni (sediul central).

În aceeași perioadă de referință, au fost instalate blocuri sanitare pentru persoanele cu dizabilități la Judecătoria Ungheni (sediul central) și Curtea de Apel Bălți. De asemenea,

Judecătoria Strășeni (sediul Călărași), a încheiat un contract de achiziții în vederea reamenajării blocului sanitar.

Totodată, în vederea asigurării accesului persoanelor cu dizabilități locomotorii, în sediile instanțele de judecată, în Strategia Sectorială de Cheltuieli pentru anii 2020-2022, au fost prevăzute mijloace financiare, în sumă de 1 779,7 mii/lei.

Procuratura informează că, în anul 2021 au fost asigurate cu rampe de acces 13 sedii ale procuraturilor teritoriale: Comrat, Taraclia, Florești, Glodeni, Ocnîța, Nisporeni, Criuleni, Basarabeasca, Cimișlia, Călărași, Căușeni, Orhei, Sîngerei.

Astfel, din numărul total de 52 de sedii ale Procuraturii, actualmente 38 sedii dispun de rampe de acces, ceea ce constituie o pondere de 73%.

În ceea ce privește accesul la informație, în anul 2021 s-a inițiat ajustarea paginii web oficiale a Procuraturii Republicii Moldova, pentru accesarea de către persoanele cu dizabilități senzoriale (văz/auz), prin asigurarea unui sistem de sonorizare a conținutului informațional.

În acest context, cu suportul acordat de UE², au fost întreprinse acțiuni pentru a reconfigura și adapta pagina web a Procuraturii, inclusiv la standardele de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități, care vor avea finalitate în anul 2022.

De asemenea, în perioada de referință, în cadrul proceselor penale, au beneficiat de serviciile unui translator în limbajul mimico-gestual, 13 persoane cu dizabilități.

Totodată, prin Ordinul Procurorului General nr. 83/8/1 din 10.11.2021 „*Cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea audienței persoanelor în Procuratură*”, a fost reglementat posibilitatea asistării persoanelor cu dizabilități, din grupurile vulnerabile sau minorităților naționale, în timpul audierilor de către un reprezentant sau interpret.

Ministerul Afacerilor Interne comunică că, în anul 2021 au fost avizate caietele de sarcini pentru 11 sedii ale sectoarelor de Poliție, (SP nr.3 al IP Cantemir; SP nr.1 al IP Ștefan Vodă; SP nr.8 al IP Rîșcani a DP mun. Chișinău; SP nr.6 al IP Ciocana a DP mun. Chișinău; SP nr.2 al IP Rezina; SP nr. 2 al IP Bălți; SP nr.2 al IP Ceadâr-Lunga al DP Găgăuzia; SP nr.2 al Taraclia; SP nr.2 al IP Basarabeasca; SP nr.2 al IP Cimișlia; SP nr.3 al IP Soroaca), luând în considerare aspectele pentru asigurarea accesibilitatea persoanelor cu dizabilități. Caietele de sarcini pentru aceste sedii, au fost adaptate recomandărilor formulate în studiul realizat de Alianța INFONET, la comanda Promo-Lex și „*Analiza accesibilității fizice informaționale ale sectoarelor de poliție din perspectiva comunității persoanelor cu dizabilități*”, realizat în cadrul proiectului „*Monitorizarea civică a Reformei Poliției*”.

Pe parcursul anului 2021, a fost relansată activitatea a 4 Izolatoare de detenție provizorie din cadrul Inspectoratelor de poliție Soroaca, Comrat, Anenii Noi și Bălți, fiind renovate și modernizate, inclusiv pentru mobilitatea persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale, în materia respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor aflate în detenție provizorie, ce activează conform principiului regional, acestora fiind arondate de la 2 la 5 unități ale Poliției.

---

² Proiectul „*Suport pentru prevenirea eficientă și combatere a corupției în sectorul justiției*” și Proiectul „*Consolidarea Statului de Drept și a Mecanismelor Anticorupție în Republica Moldova*” implementat de Agenția Germană pentru Cooperare Internațională (GIZ)

În scopul asigurării accesibilității la infrastructură, toate sediile noi edificate și cele în curs de construcție ale subdiviziunilor MAI, s-a prevăzut în faza de proiect, dotarea intrărilor în sedii cu rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, iar sediile vechi sunt în proces de accesibilizare, în limita mijloacelor financiare alocate pentru efectuarea lucrărilor de reconstrucție sau reparații.

O cale accesibilă de informare rapidă a persoanelor, inclusiv cu dizabilități, sunt liniile telefonice de pe paginile oficiale ale subdiviziunilor MAI. În cadrul campaniilor de informare, angajații poliției comunică direct cu cetățenii, inclusiv persoanele cu dizabilități, înmânându-le pliante informative, asigurând astfel accesul la informare și comunicare.

Institutul Național al Justiției, informează că pe parcursul anului 2021 a fost asigurată accesibilitatea la infrastructura instituției pentru persoanele ce prezintă diferite tipuri de dizabilitate. Cu suportul financiar, oferit de Guvernul SUA, prin intermediul proiectului PNUD „Suport pentru reforma în sectorul justiției în Moldova”, sediul INJ este dotat cu rampe de acces, ascensor, precum și adaptate încăperile la necesitățile persoanelor cu dizabilități locomotorii.

Cît privește, accesibilitatea tuturor la informație și comunicare, website-ul INJ este adaptat persoanelor cu deficiențe de vedere, iar pe plăcuțele de la intrarea principală, inscripțiile în limba română și engleză sunt notate în alfabetul Braille. La fel pentru slab-văzători, toate căile de acces sunt pavate cu dale tactile care le permit acestora să se orienteze.

La acțiunea 7.6. din Planul de acțiuni - *Formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale) privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități*, autoritățile responsabile, au întreprins următoarele acțiuni:

Instruirea continuă a judecătorilor și procurorilor și avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat, este realizată în cadrul Institutului Național al Justiției, iar Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, prezintă propuneri pentru Planul de formare.

Pe parcursul anului 2021, pe segmentul formării continue, INJ a realizat 12 activități de instruire în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, fiind instruiți un număr total de 552 de beneficiari, astfel, organizate:

- 4 seminare: „*Nediscriminare și egalitate*”- pentru 114 persoane, dintre care: 16 judecători; 25 procurori; 19 asistenți judiciari; 20 grefieri; 18 consultanți ai procurorilor; 1 audient INJ și 15 specialiști;

- 6 seminare: „*Evoluțiile recente ale jurisprudenței CEDO*” - pentru 380 persoane, dintre care: 71 judecători; 16 procurori; 150 asistenți judiciari; 27 grefieri; 11 consultanți ai procurorilor și 105 specialiști;

- 2 seminare: „*Particularitățile examinării cauzelor privind măsurilor de ocrotire*” - pentru 58 de judecători.

Pe dimensiunea formării formatorilor, în anul 2021, au fost organizate următoarele activități de instruire, care au vizat, inter alia, și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, respectiv:

- 1 Seminar online „*Dreptul la educație incluzivă*”, în perioada 15-16 decembrie 2021, în cadrul căruia au fost instruiți 11 formatori (dintre care 8 judecători);

- 1 școală online de toamnă „*Nediscriminarea și aplicarea noilor tehnici de învățare*”, 2, 3 și 5 noiembrie 2021, în cadrul căreia au fost instruiți 13 formatori (dintre care 3 procurori, 2 avocați și 1 judecător).

În perioada 2 februarie – 5 martie 2021 a fost dat start cursului de instruire (cursuri online – instruire mixtă) „*Sistemul ONU al drepturilor omului*”, care a cuprins și submodulul „*Drepturile persoanelor cu dezabilități*”, 30 ore. Au fost instruiți – 35 participanți.

Procuratura, informează că în perioada anului 2021, în cadrul Institutului Național al Justiției, au fost realizate 12 instruirii cu tematici conexe, la care au fost instruiți 80 de procurori și 71 de consultanți ai procurorilor, după cum urmează:

- 4 instruirii cu tematica „*Nediscriminare și egalitate*”, în cadrul cărora au fost instruiți 28 de procurori și 26 de consultanți;

- 4 instruirii cu tematica „*Particularitățile infracțiunilor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură prin prisma jurisprudenței CEDO*”, în cadrul cărora au fost instruiți 26 de procurori și 21 de consultanți;

- 4 instruirii cu tematica „*Standardele internaționale în domeniul combaterii torturii, tratamentului inuman sau degradant*”, în cadrul cărora au fost instruiți 26 de procurori și 24 de consultanți.

Ministerul Afacerilor Interne, comunică că pe parcursul anului 2021, au fost organizate instruirii cu angajații subdiviziunilor MAI, după cum urmează:

- în perioada 24 - 26.02.2021, Cursul (online) de formare continuă cu genericul „*Intervenția profesională pentru Serviciul de detenție și escortă*” la care au fost studiate inclusiv și tematici cu privire la drepturile persoanei aflate în custodia Poliției precum și a persoanelor cu dizabilități, la care au participat 50 de subofițeri ai Serviciilor de detenție și escortă (femei – 9, bărbați – 41);

- în perioada 25 - 26.05.2021, Cursul de instruire cu tematica „*Îmbunătățirea calității serviciilor de îngrijire a sănătății pentru deținuții aflați în custodia Poliției*” la care au fost abordate subiecte cu privire la Standardele internaționale privind dreptul la sănătate în locurile de detenție, în special pentru deținuții cu nevoi speciale: probleme de sănătate mintală, fiind instruiți 15 angajați (femei-3, bărbați-12);

- în perioada octombrie – noiembrie 2021, 4 Cursuri de instruire cu tematica „*Formarea în domeniul sănătății a personalului Izolatoarelor de detenție provizorie ale inspectoratelor de poliție din cadrul IGP*”, în cadrul cărora au fost puse în discuție și subiectele, precum: *proceduri și considerații etice în comunicarea cu persoanele reținute, inclusiv cu dizabilități mentale, fizice, senzoriale*, cu participarea a 60 de angajați ai Poliției (femei-11, bărbați-49) în baza *Dispoziției IGP nr.494 din 30.09.2021*;

- în perioada 01 - 03.11.2021, Cursul de formare continuă cu tematica „*Protecția drepturilor omului și delicvența juvenilă*”, axat pe acoperirea unei game largi de subiecte, prin prisma tematicilor: *Protecția drepturilor minorităților naționale și drepturile omului și fundamentale ale persoanelor cu dizabilități*, Rezoluția ONU 1325, privind femeile, pacea și securitatea, Legea 121/2012 cu privire la asigurarea egalității, în cadrul căruia au fost instruiți 30 de angajați ai Poliției (femei-15, bărbați-15);

- în perioada 13-17.12.2021, Cursul de formare continuă cu tematicile „*Comunicarea profesională*”, „*Comunicarea cu persoane ce denotă accentuări de personalitate (deficiențe locomotorii, mentale, etc)*”, cu participarea a 20 de angajați ai Poliției (femei-3, bărbați-13).

Obiectivul 8 „Consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 8.2. din Planul de acțiuni - *Integrarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, a problemelor persoanelor cu dizabilități în politicile sectoriale și programele locale, inclusiv prin desemnarea unei persoane responsabile (instituirea unui punct focal) de promovarea, monitorizarea și raportarea implementării acestora*, au fost întreprinse următoarele:

A fost elaborat proiectul Programului de finanțare și mentorat pentru întreprinderile sociale, fiind în proces de definitivare cu ulterioara promovare pentru aprobare.

Scopul Programului este de a dezvolta sectorul întreprinderilor sociale din Republica Moldova, în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață și oferirea de oportunități persoanelor din categoriile defavorizate ale populației prin consolidarea coeziunii economice și sociale, inclusiv la nivelul colectivităților locale, ocuparea forței de muncă, dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității, creșterea incluziunii sociale.

La acțiunea 8.3. din Planul de acțiuni - *Asigurarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, a evidenței și raportării numărului persoanelor cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vârstă, stare civilă, mediul de rezidență)*, au fost întreprinse următoarele acțiuni.

Autoritatea administrativă centrală, Biroul Național de Statistică în calitatea sa de organ central de statistică, îndeplinește rolul de coordonare și conducere a activităților în domeniul statisticii oficiale a statului. Biroul este responsabil și prezintă informația la capitolul statistică, inclusiv informația privind situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova.

Evidența și datele privind numărul persoanelor cu dizabilități, dezagregate pe vârstă, sex, locul de trai, tip prestații, mărimea prestației, tip servicii sociale, statutul ocupațional, studii, experiență profesională, ș.a. se realizează de mai multe instituții responsabile de măsurile de protecție socială, ocupare în câmpul muncii, reabilitare, prestatoare de servicii sociale (Casa Națională de Asigurări Sociale, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare, Autoritățile Administrației Publice Locale, etc.).

Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, este instituția de stat, unica, abilitată cu funcții plenipotențiare în domeniul determinării gradului de dizabilitate.

De menționat că, prin Hotărârea Guvernului nr. 50/2022, a fost aprobat Conceptul Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” și Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Sistemului

informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”, care reprezintă un sistem informațional ce asigură evidența datelor privind solicitările de determinare a dizabilității și capacității de muncă persoanelor adulte și copiilor de până la vârsta de 18 ani, precum și evidența tuturor solicitărilor persoanelor care interacționează cu Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, a persoanelor cu dizabilități, a circuitului electronic al dosarelor și documentelor și a schimbului de informații cu alte autorități publice.

Conform informațiilor structurilor responsabile de protecția socială, la evidență sunt 173 568 de persoane cu dizabilități, inclusiv 10 429 copii cu dizabilități.

Persoane cu dizabilități		Total
Persoane cu dizabilități severe		26184
Persoane cu dizabilități accentuate		103077
Persoane cu dizabilități medii		44307
Total		173 568
Dintre care:		
<i>Adulți</i>	cu dizabilități severe	21541
	cu dizabilități accentuate	99473
	cu dizabilități medii	42125
	Total	163139
<i>Copii</i>	cu dizabilități severe	4643
	cu dizabilități accentuate	3604
	cu dizabilități medii	2182
	Total	10429

La acțiunea 8.4. din Planul de acțiuni - *Colectarea de la autoritățile administrației publice centrale și locale, sistematizarea, analiza și raportarea datelor statistice privind persoanele cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vârstă, stare civilă, mediul de rezidență), inclusiv în contextul implementării Hotărârii Guvernului nr. 1033 din 8 septembrie 2016*, Biroul Național de Statistică a întreprins următoarele acțiuni.

În anul 2021, BNS a realizat diseminarea pentru prima dată pe pagina web oficială a BNS, <https://statistica.gov.md>, a datelor cu privire la:

- persoanele recunoscute cu dizabilități (adulți, copii), în funcție de diverse dezagregări, inclusiv pe tipuri de afectări ale funcțiilor corpului. Aceste date pot fi accesate la compartimentul “*Statistici pe domenii*” – date privind persoanele recunoscute cu dizabilități (*persoane în vârstă de până la 18 ani cu dizabilitate, copii în vârstă de 0-17 ani cu dizabilitate*).

Tabelele au fost generate pe baza raportului statistic nr.27, privind determinarea dizabilității la copii și a raportului statistic nr.27, privind dizabilitatea și capacitatea de muncă a persoanelor adulte, prezentate de Consiliul pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, în conformitate cu Programul de lucrări statistice pentru anul 2021.

- numărul troleibuzelor adaptate pentru transportarea persoanelor cu dizabilități în anii 2019-2020, conform cercetării statistice “*Prestațiile și utilizarea transportului electric*”;

- diseminarea, cu prilejul zilei internaționale a persoanelor cu dizabilități, conform calendarului de diseminare, a Notei informative cu privire la situația persoanelor cu dizabilități în anul 2020, care cuprinde un șir de indicatori disponibili în cercetările statistice, precum și din surse de date administrative în domeniile: protecția socială, accesul pe piața forței de muncă, educația, nivelul de trai al gospodăriilor cu persoane cu dizabilități;

- elaborarea, în comun cu Cancelaria de Stat, și consultarea publică a proiectului de Hotărâre a Guvernului Cu privire la aprobarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. Scopul proiectului este de a crea cadrul normativ pentru setarea responsabilităților autorităților publice elaboratoare de politici în ceea ce privește punerea în aplicare a Agendei 2030, definirea mecanismului de coordonare și cadrului de raportare al progreselor, la nivel de politici prin prisma dinamicii în datele statistice, asigurarea instituționalizării țințelor de dezvoltare durabilă și a indicatorilor de monitorizare a acestora;

- dezvoltarea paginii web noi a BNS cu funcționalități adiționale în conformitate cu Ghidul de accesabilitate a conținutului web.

La acțiunea 8.5. din Planul de acțiuni - *Efectuarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, inclusiv cu implicarea societății civile, de studii și rapoarte tematice privind respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în diverse domenii (protecție socială, ocupare în muncă, educație, sănătate, justiție, accesibilitate, nediscriminare) și atitudinea populației față de persoanele cu dizabilități*, A.O. „Alianța Organizațiilor Persoanelor cu Dizabilități”, a întreprins următoarele acțiuni.

➤ La data de 22 iunie 2021 – a fost organizat focus-grupul privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități cu managerii serviciilor sociale și asistenții sociali comunitari din raionul Orhei.

➤ În luna iunie 2021, au fost elaborate două articole privind modificările legislative ce țin de aprobarea Procedurii de angajare asistată a persoanelor cu dizabilități și aprobarea Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă. Articolele au fost publicate pe pagina www.incluziune.md și distribuite pe rețelele de socializare ale AOPD.

➤ În luna iulie 2021, a fost elaborat Pliantul informativ „Servicii sociale în raionul Orhei” și distribuit pe platformele web ale AOPD: www.incluziune.md și www.aopd.md, precum și persoanelor cu dizabilități din raion.

➤ La data de 5 și 6 iulie 2021, au fost desfășurate focus-grupuri cu reprezentanții STAS-lor și Centrelor de sănătate mintală de la nivel național, cu privire la monitorizarea implementării Planului de acțiuni pentru anul 2020 și al Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017-2021.

➤ La data de 12 iulie 2021, a fost desfășurat focus-grupul cu prestatorii de servicii în domeniul intervenției timpurii privind monitorizarea implementării acțiunilor din Planul pentru anul 2020 al Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 - Obiectivul 3.

➤ La data de 16 august 2021, a fost elaborat un pliant în format ușor de înțeles, în scopul asigurării informării persoanelor cu dizabilități cu privire la accesul la servicii de sănătate și distribuit pe paginile de Facebook ale AOPD.

➤ La data de 22 septembrie 2021, a fost elaborat un comunicat cu privire la seria de propuneri, înaintate de Platforma AOPD, pentru asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova la Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022. Materialul a fost distribuit pe paginile de Facebook ale AOPD pentru informare.

Obiectivul 9 „Creșterea nivelului de conștientizare a populației privind drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 9.1. din Planul de acțiuni - *Organizarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, inclusiv cu implicarea societății civile, a campaniilor de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la promovarea drepturilor, abilităților și imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin publicarea și difuzarea prin sursele mass-media de materiale informative, video, audio*, a fost întreprinse mai multe acțiuni.

În anul 2021, Consiliul Audiovizualului a susținut și contribuit la mediatizarea a 12 spoturi media, colaborând, astfel, cu instituțiile și organizațiile inițiatore ale campaniilor sociale. În cadrul ședințelor publice, Consiliul a recomandat furnizorilor de servicii media audiovizuale aflați sub jurisdicția Republicii Moldova difuzarea, cu titlu gratuit, a spoturilor/materialelor jurnalistice sociale venite în adresa autorității, între care și demersurile:

1. Asociației Obștești Keystone Human Services International Moldova (Keystone Moldova) – spotul de promovare a serviciului de asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu dizabilități – 080010808, număr național accesibil pe întreg teritoriul Republicii Moldova, care are drept scop prevenirea și reducerea situațiilor de încălcare a drepturilor persoanelor cu dizabilități (*Decizia nr. 15/93 din 21.04.2021*);

2. Asociației „MOTIVAȚIE” din Moldova – infograficul de promovare a serviciilor de angajare asistată, a angajării în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități și a motivării acestora de a beneficia de servicii de angajare asistată (*Decizia nr. 35/213 din 23 septembrie 2021*).

3. În contextul Zilei internaționale pentru eliminarea violenței împotriva femeilor, marcată anual la data de 25 noiembrie, Asociația „MOTIVAȚIE” din Moldova – spotul ce are drept scop diminuarea stereotipurilor și promovarea unui comportament pozitiv și non-violent a societății față de persoanele cu dizabilități (*Decizia nr. 36/218 din 30 septembrie 2021*).

Un element important este faptul că toate campaniile media înaintate spre recomandare corespund criteriilor stipulate în *Instrucțiunea privind mediatizarea campaniilor sociale*, adoptată prin *Decizia Consiliului Audiovizualului nr. 6/35 din 04.03.2020*, fapt ce asigură dreptul de acces la informația de interes public social și a persoanelor cu dizabilități de auz sau vedere. Așadar, spoturile cu caracter social sunt traduse atât în limbajul mimico-gestual, cât și cu titrate sincron, totodată, titrele inserate în cadrul spoturilor sociale sunt amplasate

în partea de jos a ecranului, având o mărime citibilă (14-16 pct.), cu o viteză medie de rulare.

La acțiunea 9.3. din Planul de acțiuni - *Formarea profesională inițială și continuă a reprezentanților mass-mediei cu privire la modul de reflectare și promovare a imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități în produsele media*, autoritățile responsabile informează următoarele:

La data de 6 și 7 octombrie 2021, prin intermediul platformei Zoom, Consiliul Audiovizualului, în parteneriat cu Oficiul Consiliului Europei la Chișinău, a organizat două seminare online cu genericul: „Audiovizualul autohton – între etică și realitate”, la care au fost instruiți de către experții media Ion Bunduchi, Nadine Gogu, Aneta Gonța și Evghenii Goloșceapov, jurnaliștii și editorii de la 96 de posturi de televiziune și radio din țară. La seminar au fost abordate următoarele subiecte: *„Necesitatea delimitării clare a conținutului editorial de cel publicitar; Promovarea bunelor practici de susținere a principiului egalității și nediscriminării; Accesul persoanelor cu dizabilități la informațiile de interes public; Principii etice și deontologice în jurnalism: de la teorie la practică; Fațetele dezordinii informației și pericolul pe care îl comportă pentru democrație; Asigurarea informării corecte și imparțiale prin prezentarea principalelor puncte de vedere aflate în opoziție”*.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, informează că 4 instituții de învățământ superior din Republica Moldova, pregătesc specialiști în cadrul programelor de formare inițială în domeniile jurnalismului și științelor comunicării. În temeiul autonomiei universitare, instituțiile de învățământ superior sunt responsabile de elaborarea și actualizarea curriculei universitare în conformitate cu recomandările în domeniu și schimbările pe piața muncii.

La acțiunea 9.4. din Planul de acțiuni - *Informarea prin mijloacele mass-mediei de către autoritățile administrației publice centrale și locale privind politicile sectoriale și a programele locale elaborate și implementate pentru persoanele cu dizabilități, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate*, comunicăm că furnizorii de servicii media audiovizuale, au obligația, în conformitate cu dispozițiile art. 16 – *Protecția persoanelor cu dizabilități* din Codul serviciilor media audiovizuale, să asigure interpretarea în limbajul mimico-gestual sau prin titrare sincron, cel puțin un program audiovizual de știri din timpul zilnic de emisie, oferind, astfel, acces persoanelor cu dizabilități de văz și auz la informațiile de interes public.

Astfel, Consiliul Audiovizualului a aprobat acte normative ce asigură drepturile și protecția persoanelor cu nevoi speciale la serviciile media audiovizuale - Regulamentul conținuturilor audiovizuale, adoptat prin Decizia nr. 61/219 din 30.12.2019.

Str. Vasile Alecsandri, 2 MD-2009,
mun. Chişinău,
e-mail secretariat@social.gov.md
www.social.gov.md